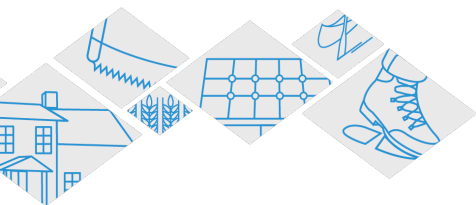

Delområder 30–68

**Plan for
kulturmiljøer
2021–2031**

Kunnskapsgrunnlag

Delområde 31, Fosser

Hovedbygningen på Fosser gård er et viktig landemerke i området.

Lokalisering

Området omfatter Fosser sentrum og strekker seg fra områdene rundt den gamle nedlagte jernbanetraséen og østover til og med eiendommen Fosser.

Kort historikk

Fosser har i lang tid vært et markant sted i bygdas historie. Vannkraften i fossen ga grunnlag for en rekke industrielle aktiviteter som sager, kvern, frørenseri og elektrisk kraftproduksjon. Bebyggelsen på gården er monumental og vitner om stor rikdom. I tilknytning til våningshuset er det en park ned mot Fossersjøen og i åsen syd/øst for denne var det anlagt en naturpark med stier og trapper.

I forbindelse med jernbanens ankomst ble det opprettet et lite handelssenter ved Fosser, og det ble bygget en rekke villaer langs og i nærheten av jernbanen i perioden 1900–1940.

Registreringer

Fornminner:

Forhøyningen der familien Haneborg har sitt private gravsted skal være en gammel gravhaug fra førkristen tid.

I skogen vest for Svensrud: Klebersteinsbrudd fra vikingtiden.

Det gamle handelssenteret på Fosser med bensinstasjon og landhandel.

Nyere tids kulturminner:

Botner 59/1: Gårdstun med beplantning

Div villabebyggelse nord for, og ved Fosser

Villabebyggelse langs jernbanetraséen.

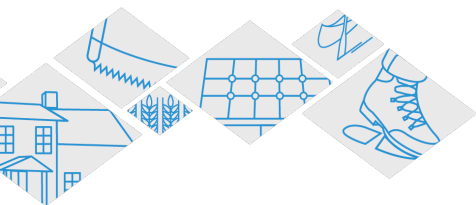
Gravplass for familien Haneborg

Nedlagt bensinstasjon

Nedlagt landhandel med uthus

Møllebakk (Halbakk): Våningshus og låve

Fosser bru: Damanlegg

Bosted nord for Fosser bru: To våningshus,

Fosser 13/1: Storgårdsanlegg med våningshus (1853), sidebygning, grise-/hønseshus, bu og parkanlegg.

Grønlund: Husmannsstue og uthus

Bjørklund: 13/20: Husmannsstue

Vernestatus

Gravplassen øst for Rv 115 er fredet og regulert til bevaring. Butikken og den gamle bensinstasjonen og det gamle landhandleriet er avsatt til forretningsområde. Det øvrige arealet er enten til boligformål, idrett og sport eller LNF-områder.

Begrunnelse for vern

Fosser kan på mange måter sees på som kontrastenes område. Her finnes rester etter aktiviteter fra ulike samfunnslag og tidsaldere. Fra den tronende Fosser gård til husmannsstuene Grønlund og Bjørklund. Fra stasjonsbybebyggelse fra tiden rundt 1900 til villafelt fra tiden rundt 1970. Selve nerven i dette lille samfunnet, fossen ved Fosser bru, ligger midt i området og gir oss forståelse av hvorfor det er et tettsted akkurat her.

Forslag til forvaltning

Fosser gård bør beholde sin frie beliggenhet med rom til alle kanter. Nye bygninger bør settes opp innenfor de eksisterende avgrensningene for tunet. Siktlinjen fra nord bør ikke stenges med bebyggelse det samme gjelder linjen mellom Grønlund og Fosser. Denne kontrasten i byggeskikk mellom husmannsstua og rikmannsboligen bør bevares.

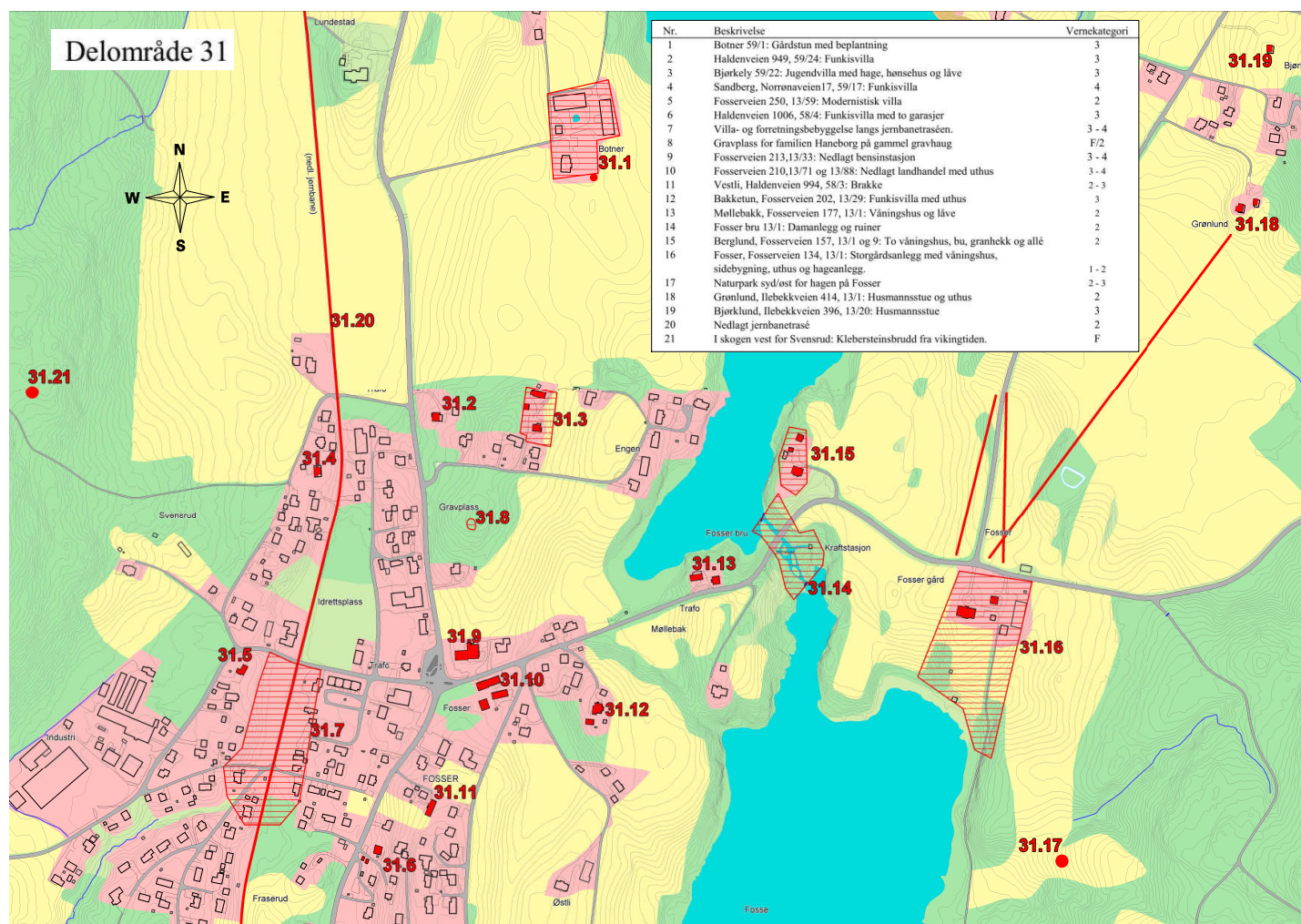
Villabebyggelsen langs den gamle jernbanetraséen bør bevares, og hus i sveitser-, jugend- og funkis-stil bør tilbakeføres til opprinnelig utseende. Den gamle bensinstasjonen og landhandelen ved Fosser-krysset bør bevares og eventuelt settes tilbake til tidligere utforming. Damanlegget ved Fosser bør bevares.

Arbeiderbrakke på Vestli.

Modernistisk villa i Fosserveien 250.

Delområde 32, Brannsrud, Taraldslia og Nitteberg

Lokalisering

Området ligger som en kile inn i skogen mellom Brannåsen og Tyrihjellåsen.

Sørli i Tyrihjellveien 235 er en godt bevart småkårsbygning, trolig fra midten av 1800-tallet.

Kort historikk

Registreringer

Fornminner

Tyrihjell søndre: Det er registrert en gravrøys 400 meter syd/øst for gården.

Nyere tids kulturminner

Randem 55/25 villa m/uthus, bu, utedo og jordkjeller fra cirka 1900.

Brannsrud 55/14 gårdsanlegg m/ våningshus, bu, vedskjul, vognskjul, grisehus og låve

Lognsli 52/5: gårdsbebyggelse

Sørli 55/32: Våningshus, uthus, steingjerde, bjørketre

Taraldslia 55/18: Låve og bu samt villa og kulturlandskap.

Åsheim 55/19: Våningshus, bu, uthus og gårdsdam

Nitteberg 55/9: Kulturlandskap

Vernestatus

Område ligger i gjeldende kommuneplan i et LNF-område.

Begrunnelse for vern

Dette området er klart definert i sin utstrekning med skogen som en naturlig ramme rundt kulturlandskapet. Samtidig finner vi en rekke flotte, godt bevarte bygninger og anlegg i et sjarmerende kulturlandskap.

Tunet på Taraldslia ligger godt plassert i terrenget, og låven med fjøset er spesielt godt bevart og utgjør en viktig kulturminneverdi.

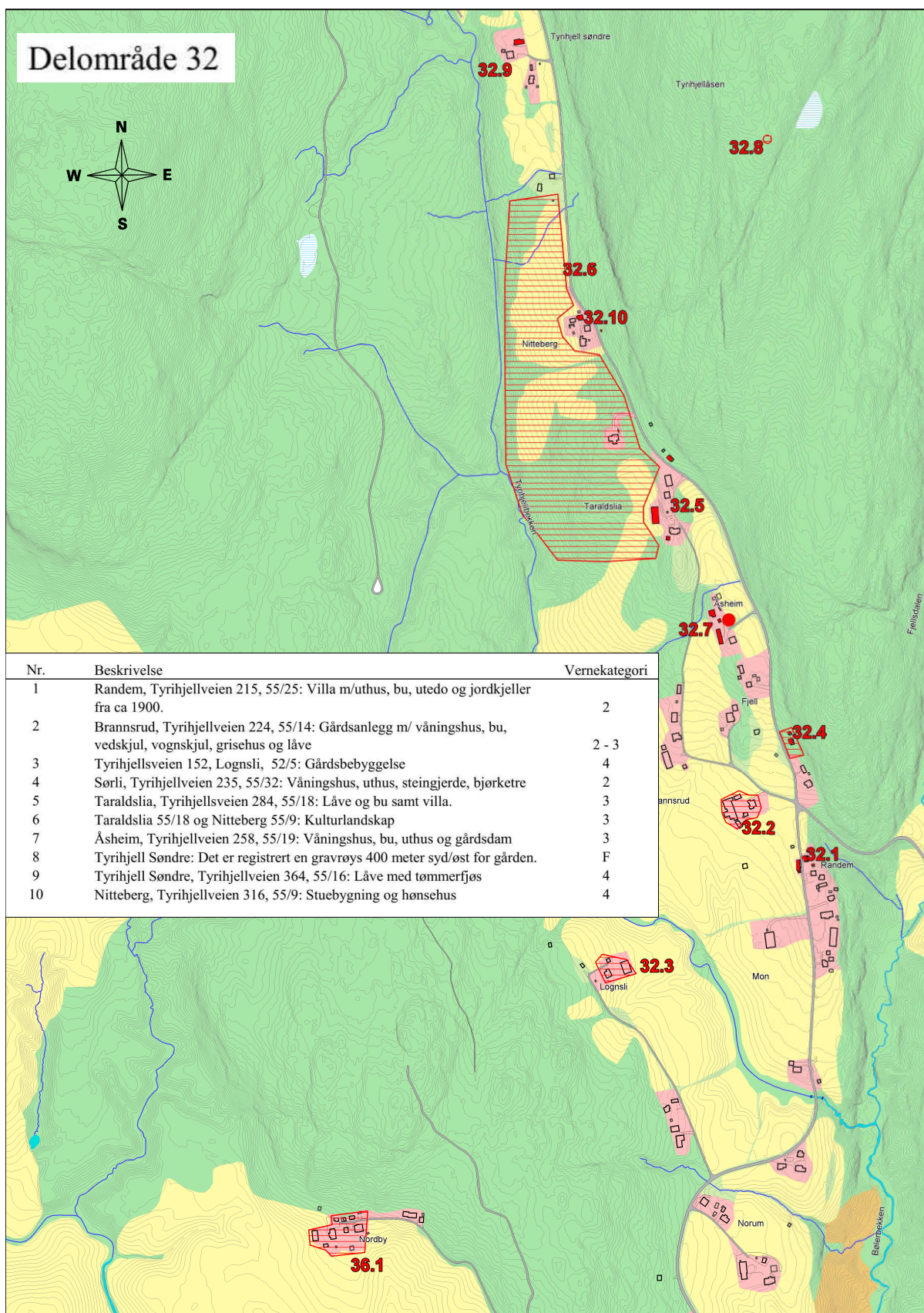
Forslag til forvaltning

Eierne av bebyggelse på eiendommene Sørli 55/32 og Randem 55/25 bør orienteres om at bebyggelsen på eiendommene har en meget høy grad av autenticitet og at det er mulig å få økonomisk bidrag til vedlikehold av bygningene. Kulturlandskapet på eiendommene Taraldslia 55/18 og Nitteberg 55/9 er meget verneverdig og bør opprettholdes gjennom bruk (beiting og slått)

Det bør vurderes å opprette en hensynssone med formål bevaring for eiendommene Randem, Brannsrud og Sørli.

Bebyggelsen på Brannsrud har gjennomgått svært få endringer siden den ble oppført gjennom første del av 1900-tallet. Slike helhetlige og godt bevarte bygningsmiljøer er så sjeldne at det offentlige bør bidra både med rådgivning og økonomi for å bevare anlegget.

Delområde 33, Tunnsjø Bruk, Åserud, Åmot, Larsbråten

Lokalisering

Området ligger langs riksvei 163 og fylkesvei 240 fra Tunnsjøen og sydover til Fossum.

Larsbråten mølle med korntørkebygget til venstre og damanlegget i forkant av bildet.

Kort historikk

Larsbråten er en vesentlig eiendom i dette området. I tillegg til den relativt store skogen til gården, har vassdraget Hafsteinselva gitt muligheter for næringsutvikling gjennom de siste århundrene. Rundt år 1900 ble det bygget en mølle og korntørke nord for Larsbråten der Bjørnebråtenveien og Hølandsveien skiller lag.

Åmot er et godt bevart gårdstun med bygninger fra mellom 1850 og 1950.

Registreringer

Fornminner

Det er ikke registrert noen fornminner i området.

Nyere tids kulturminner

Tunnsjø Bruk 45/13: Nedlagt sagbruk fra 1950-tallet

Rester etter oppgangssag ved Åserud

Mølle og tørke m/damanlegg

Åmot 47/3: Gårdsbebyggelse

Larsbråten 48/1: Gårdsanlegg med allé og kulturlandskap

Sletner øvre 49/4: Bebyggelse

Sletner nedre 49/3: Bebyggelse

Fossum 45/4 Gårdsanlegg

Gårdstunet på Larsbråten med den godt bevarte låven og sidebygningen.

Sletner Øvre består av en rekke godt bevarte bygninger. Beliggenheten like ved Hølandsveien gjør eiendommen ekstra viktig som et miljøskapende element i Høland.

Vernestatus

Området ligger i gjeldende kommuneplan i et LNF-område.

Begrunnelse for vern

I en bygd som Aurskog - Høland hvor det har vært en rekke kverner, sager og elektrisitetsverk, er det viktig å bevare et representativt utvalg av disse for ettertiden. Særlig interessant i denne sammenhengen er Larsbråten mølle.

Gårdstunet på Larsbråten er et flott blikkfang for reisende på Hølandsveien med sine godt vedlikeholdte bygninger og et flott tun med beplantning og kulturlandskapet omkring.

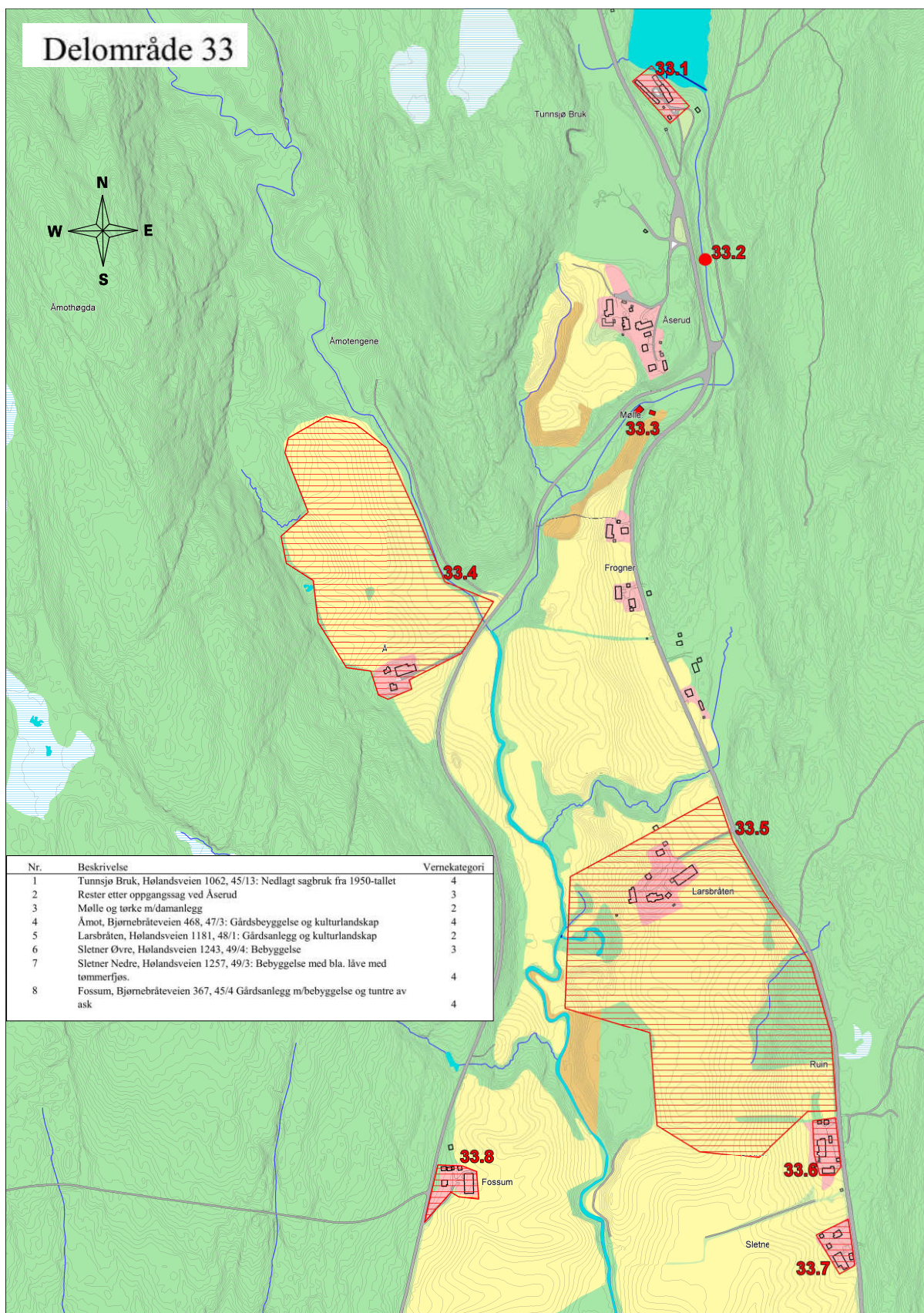

Plasseringen til Larsbråten mølle mellom to offentlige veier gir stedet en ekstra kvalitet i tillegg til den kulturhistoriske verdien.

Forslag til forvaltning

Bebyggelsen på, og kulturlandskapet rundt gårdstunet på Larsbråten 48/1 og mølla og damanlegget på Larsbråten bør bevares og sikres med en hensynssone med formål bevaring. Både den fulldyrkede jorden og beitene i området bør opprettholdes gjennom aktiv bruk.

Gårdstunet på Sletner øvre bør bevares.

Delområde 34, Sagbråten, Ensrud, Bjørnebråten, Fosskaug og Fossen

Tunet på Ensrud ligger godt eksponert fra Bjørnebråteveien (Fylkesvei 240). Gårdsanlegget har et typisk firkant-tun der våningshuset kan være over 200 år gammelt. Den øvrige bebyggelsen er trolig fra mellomkrigstiden.

Lokalisering

Området ligger langs Fylkesvei 240 fra Sagbråten til krysset ved Mo der veien møter Fylkesvei 169.

Registreringer

Fornminner

Det er registrert en fangstgrop cirka 250 meter sydvest for Halabekk.

Nyere tids kulturminner

Ensrud 45/6: Gårdsanlegg med våningshus, bryggerhus, bu, låve og tuntre av ask.

Bjørnebråten 44/10: Gårdsanlegg med våningshus, bu, gårdsdam og bjørkeallé.

Bjørnebråten 44/13,14: Låve med tømmerfjøs.

Fosskaug 32/12: Gårdsbebyggelse og kulturlandskap

Foss 32/7: Gårdsbebyggelse

Fossen 50/14: Småbruksbebyggelse med våningshus, sidebygning, kjellerbu og låve.

Vernestatus

Området ligger i gjeldende kommuneplan i et LNF-område.

Begrunnelse for vern

Ensrud er et anlegg som med sin velholdte bebyggelse og flotte beliggenhet beriker opplevelsen av å reise på fylkesvei 240. Bjørnebråten med sin gårdsdam er et hyggelig innslag tett inntil den samme veien.

Kulturlandskapet ved Fosskaug er sjarmerende og av en art som må ansees som truet med dagens jordbrukspolitik.

Bebyggelsen på Høgmoen 50/19 var inntil nylig meget autentisk og representativ for tiden rundt år 1900. I den senere tid har våningshuset blitt ombygget, noe som har svekket eiendommens verneverdi.

Høgmoen, 50/19 har fremdeles de gamle bygningene bevart, men ombyggingen av våningshuset har redusert verneverdien betraktelig.

Forslag til forvaltning

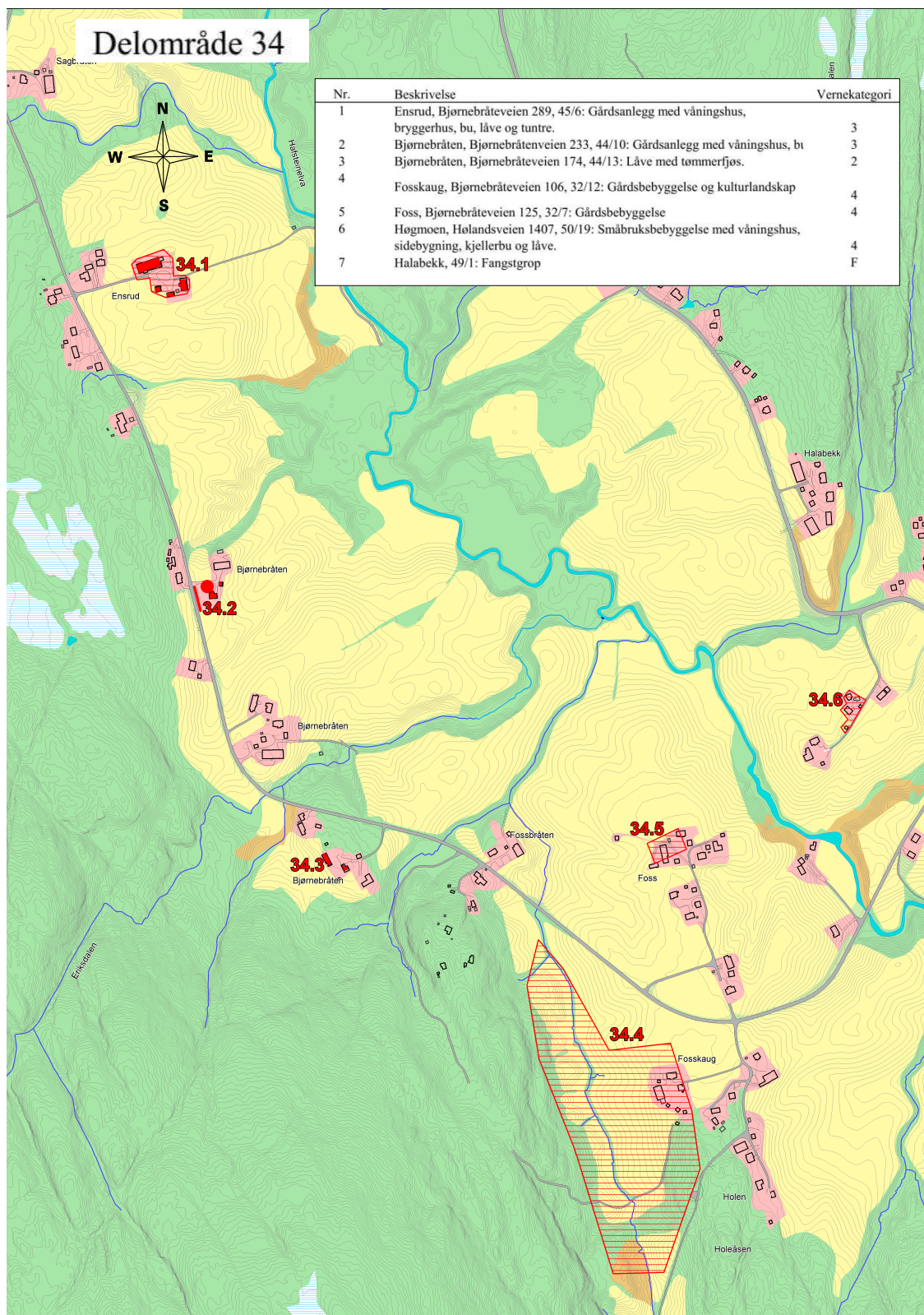
Området rundt gårdstunet på Ensrud bør ikke fortettes med ny bebyggelse men få ligge fritt slik det oppleves i dag. Eventuelle nye bygninger bør så langt det er mulig plasseres inn i, eller i nær tilknytning til det eksisterende firkanttunet.

Det bør ikke settes opp ruvende bygninger på tunet til Bjørnebråten 44/10, og dammen bør ikke fylles igjen.

Låven med tømmerfjøs på Bjørnebråten 44/13 bør bevares.

Låven med tømmerfjøset på Bjørnebråten 44/13 er av en sjelden type. Innkjøring på låvebrua under takskjegget er den eldste tradisjonen for slike bygninger, og disse er det svært få igjen av i kommunen. At tømmerfjøset også står styrker verneverdien ytterligere.

Delområde 35 Momoen

Hofmoen skole skal være oppført i 1882. Bygningen er en godt bevart representant for den første generasjonen faste skoler i bygda.

Lokalisering

Området ligger fra og med krysset ved Mo i vest. I syd avgrenses det av Hofmoen , Lunder i øst og Stokkebekk i nord.

Kort historikk

Ved Mo har det vært et tettsted fra 1800-tallet. I hovedbygningen på Hofmoen 38/8 var det i perioden 1855 – 1882 skole. I 1882 ble Hofmoen skole bygget på den andre siden av Rv 169. Denne skolen ble i 1970 erstattet av en annen bygning nok en gang på andre siden av veien. Skolen ble nedlagt i 2015.

Registreringer

Fornminner

Det er ikke registrert noen fornminner i området.

Nyere tids kulturminner

Mo 50/1, 3 og 8: Gårdsbebyggelse med flere verneverdige bygninger

Gammel landhandel ved avkjørselen til Nygård

Gammel kolonialforetning i funkisstil ved idrettsplassen.

Lykkja 50/219: Våningshus, bu og låve

Sandli 50/27: Låve

Hofmoen skole 38/30: Skole fra 1882 med uthus

Hofmoen 38/8: Gårdsbebyggelse

Gammel villa med uthus ved Engerfeltet

Stokkebekk 51/13: gårdsanlegg

Vernestatus

Området øst for Momokrysset er i kommuneplanen avsatt til *bebyggelse og anlegg*. Hofmoen nyere skole ligger innenfor område til *tjenesteyting*. Den gamle skolen har status som *andre typer bygninger og anlegg*. Idrettsplassen vest for skolen er avsatt til *idrettsanlegg*. For øvrig er området avsatt til *LNF-formål*.

Tunet på Hofmoen ligger like inntil Klapputveien og er et viktig miljøskapende element i denne delen av bygda.

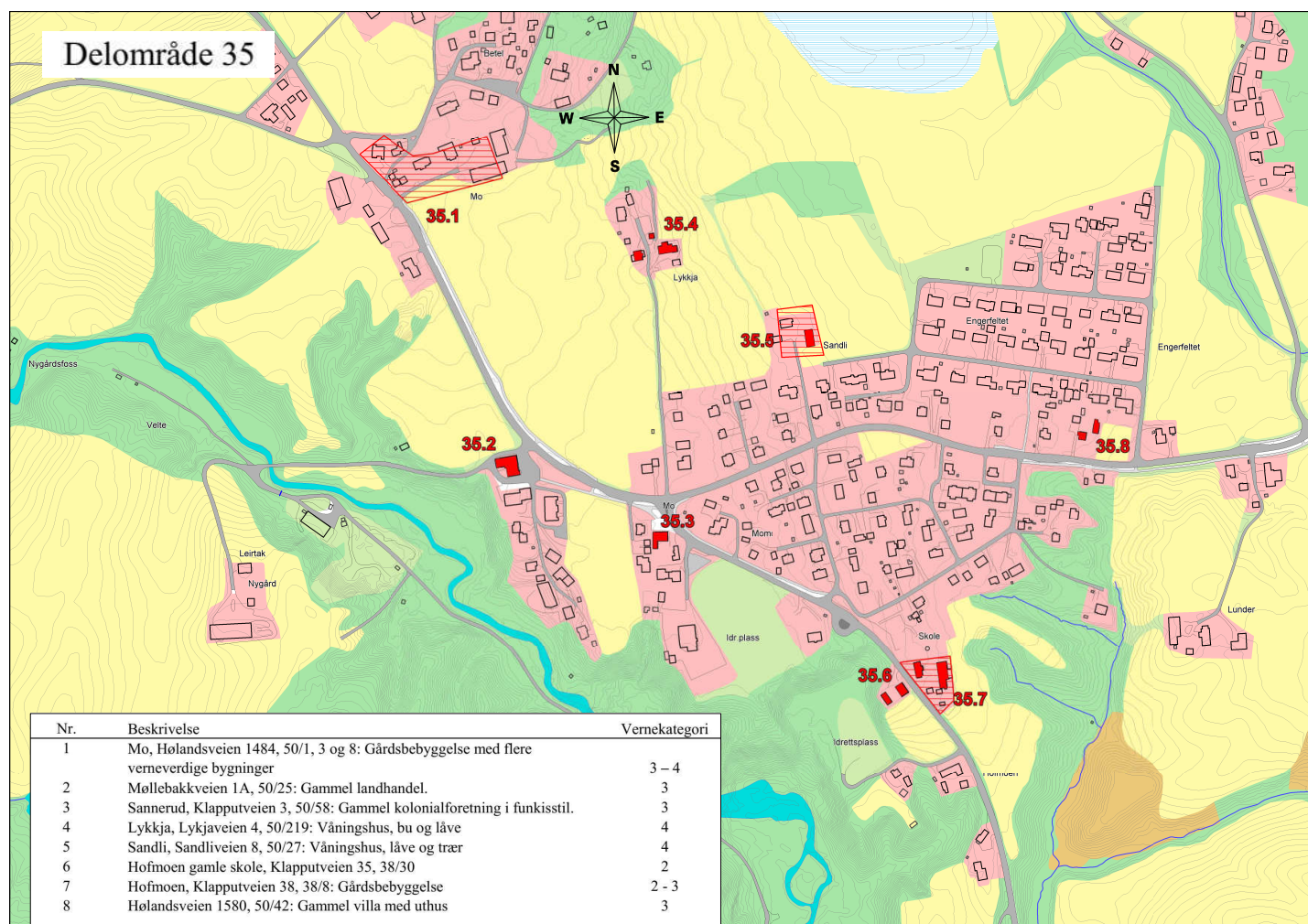
Begrunnelse for vern

Gården Hofmoen med sine godt bevarte bygninger, beliggenhet ved bygdeveien og nære beliggenhet til skolen gjør eiendommen viktig i kulturminnesammenheng. De to gamle forretningsstedene ved Mo-krysset er viktige landemerker i et trafikk-knytepunkt og er et tidsvitne fra tiden da dette var et viktig samlingssted for Mo.

Forslag til forvaltning

Gårdsbebyggelsen på Hafsten 38/8 og Hofmoen gamle skole bør sikres et formelt vern. De to gamle forretningsbygningene ved Mo-krysset bør bevares og eventuelt tilbakeføres til eldre kjent utforming.

Delområde 36, Tuen og Skattum

Bebyggelsen på Nordby ligger godt plassert i landskapet langs skogkanten.

Lokalisering

Området strekker seg fra skogkanten bak småbrukene Nordby i nord. Mot vest og syd avgrenses området av rv 169 og mot øst av Bølerbekken.

Kort historikk

Skattum var trolig hovedbølet i dette området tidligere. Gården er nevnt i biskop Eyseteins jordebok i 1362 og på slutten av 1500-tallet var Skattum en fullgård. I tidens løp har eiendommen blitt delt i en rekke mindre bruk.

Registreringer

Fornminner

Det er registrert to gravhauger vest / nordvest for Rakkestad midtre

Nyere tids kulturminner

Nordby 53/6 og 53/8: Gårdsbebyggelse.

Tuen Søndre 53/4: Gårdsbebyggelse med våningshus, bryggerhus, bu, og låve

Eng 34/15: Villa med bu og uthus/låve på.

Skattum 34/3: Gårdstun med våningshus, uthus, låve og gårdsdam.

Skattum 34/5: Våningshus, bu og låve.

Låve med teglsteinsfjøs og den øvrige bebyggelsen på Søndre Tuen.

Vernestatus

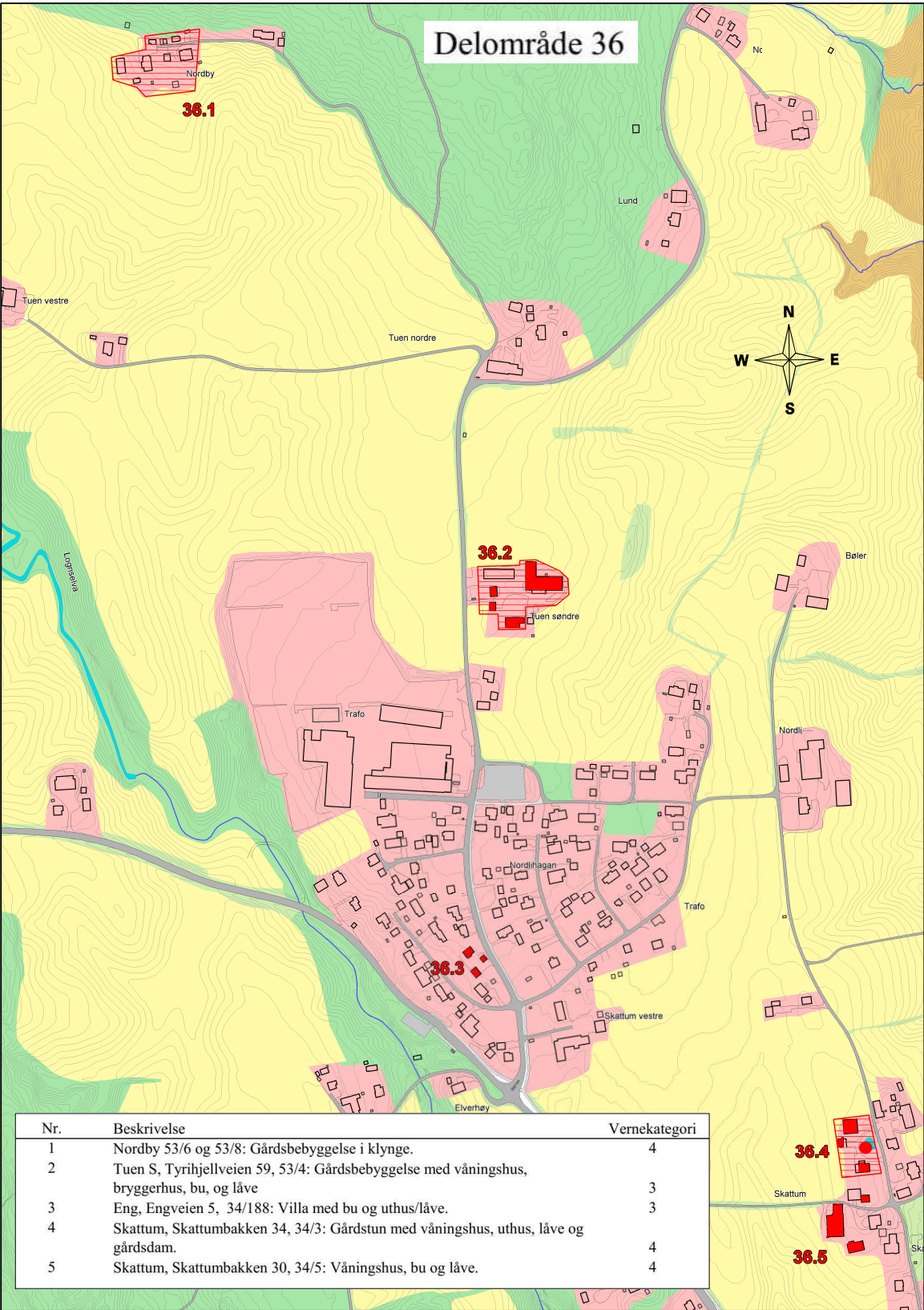
Området rundt industrifeltet på Nordlibruket og sydøstover mot Hølandshallen er avsatt som areal for «Bebyggelse og anlegg» i gjeldende kommuneplan. De øvrige arealene er avsatt som LNF-område.

Begrunnelse for vern

Skattumgårdenes beliggenhet på høydedraget vest for Løken sentrum er karakteristisk for plasseringen av tun for perioden fra 1700-tallet og inn på 1800-årene. Befolkningen vokste raskt og jordarealene ble knappe. Gårdene ble derfor, så langt det var et næringsgrunnlag til det, delt i flere bruk. Svært ofte ble tunene lagt «rygg mot rygg» eller på rekke og rad som her på Skattum.

Forslag til forvaltning

Lia fra Bølerbekken og opp mot Skattum og Nordli bør av estetiske grunner sett fra Løken sentrum, opprettholdes som LNF-området og ikke bebygges.

Delområde 37, Riser, Løken og Høland prestegård

Den gamle hovedgata på Løken med etterkrigsbebyggelse er helhetlig og harmonisk, og bør bevares.

Lokalisering

Området ligger rundt Løken sentrum fra og med Riser og Riser bu i vest til og med Løken kirke og prestegården i øst.

Kort historikk

Dette er et av kommunens områder med mest omfattende og interessant historie. Det finnes gravhauger fra førkristen tid. Kirkestedet på Løken har ligget her fra middelalderen. I 1716 stod slaget mot Karl den 12. og de svenske troppene ved Riser bru her rett ved siden av kirken. I 1883 Ble det bygget ny kirke 500 meter nord/øst for den gamle. Den gamle kirkegården med sakristiet fra den gamle kirken er bevart. Med jernbanene oppsto tettstedet Løken med flere forretninger, meieri, sag og høvleri.

Registreringer

Fornminner:

Løken gamle kirkegård med gravhaug

Slettum 32/27: (Utenfor kartutsnittet) gravhaug

Løken gamle kirkegård kan spores tilbake til middelalderen, og er automatisk fredet.

Tunet på Haugland er et typisk åpent firkanttun slik de ble bygget i perioden cirka 1850–1950.

Nyere tids kulturminner

Haugland 33/9: Gårdsbebyggelse

Riser 33/1: Gårdsbebyggelse med våningshus, bu og låve.

Riser bru

Gamle Løken kirkegård med sakristi fra den gamle kirken oppført 1655, gjerde med portaler, trær og gravminner.

Bauta over slaget ved Riser bru

Telthus fra 1728

Høland prestegård 32/1: Våningshus, bryggerhus, bu og utekjeller

Diverse forretnings- og bolighus

Løken skole

Løken nye kirke og kirkegård fra 1883 med kapell fra 1931.

Gammel jernbanetrasé

Telbua på gamle Løken kirkegård sies å være oppført i 1728.

Vernestatus

Begge kirkegårdene med murer, sakristiet fra 1655 og kirken fra 1883 er listeført av Riksantikvaren som spesielt verneverdige objekter.

Begrunnelse for vern

For et sted med så rik historie som Løken er det viktig at kommunen gjennom en helhetlig arealplanlegging sikrer et bredt utvalg kulturminner med rikelige vernesoner omkring. Området viser en 1000 år lang tidslinje gjennom sine bevarte kulturminner. Beliggenheten ved et av kommunenes sentere og en skole gjør området ekstra viktig og egnet i en formidlingssammenheng.

Bebyggelsen på Riser Nordre er sterkt preget av manglende vedlikehold og bør dokumenteres før den faller helt sammen.

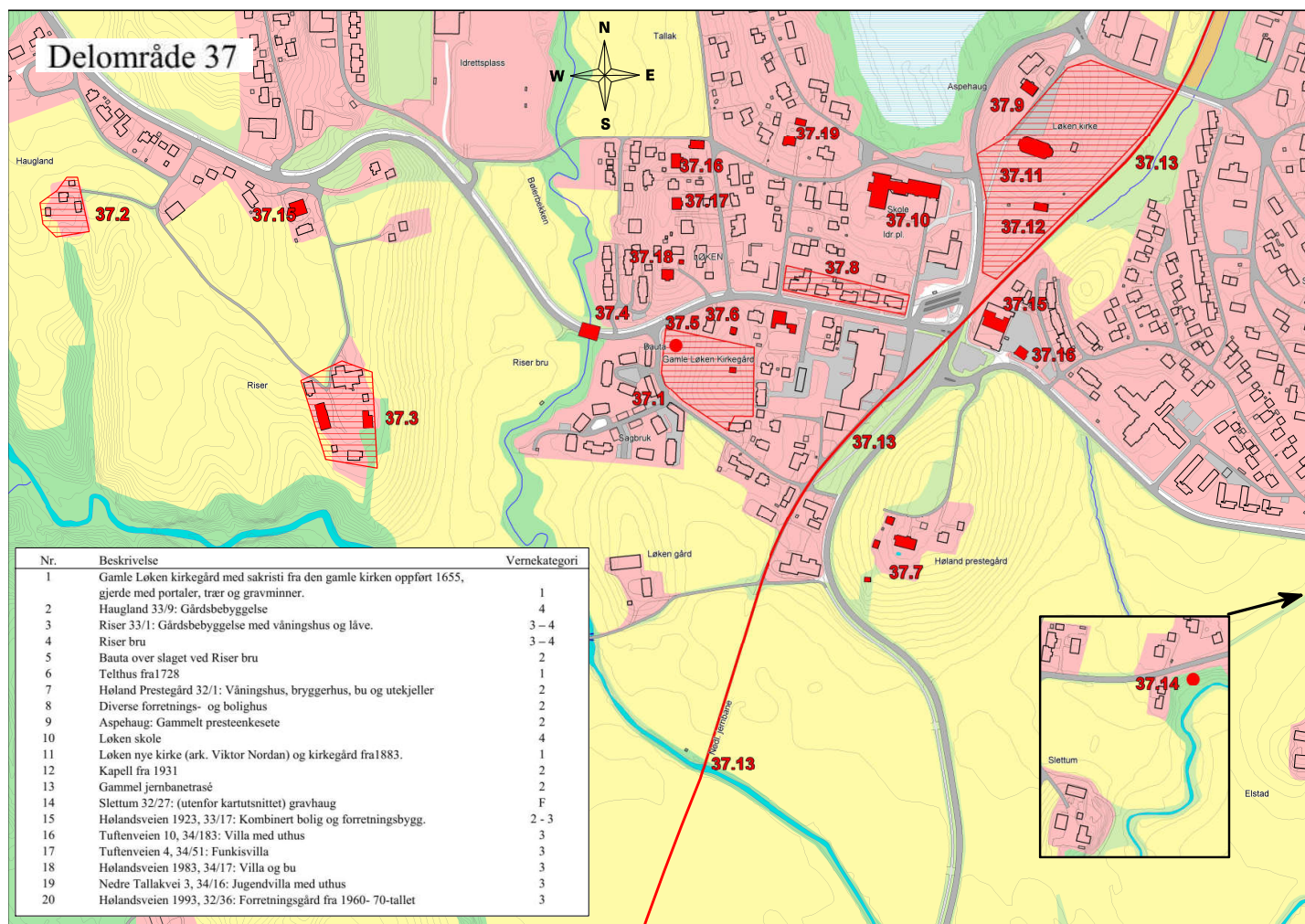
Forslag til forvaltning

Det bør lages en plan for Løken der kulturminnene reguleres til bevaring og er med på å legge premisser for fremtidig arealdisponering. Spesielt viktig er det å sikre nok rom rundt verneobjektene og opprettholde frie siktlinjer. Løken gamle kirkegård, Prestegården og Løken nye kirke er de mest sårbare områdene med hensyn til en eventuell fortetting av området.

Bebyggelsen på Riser Nordre bør reddes umiddelbart, eventuelt dokumenteres før den faller helt sammen.

Godt bevart kombinert bolig- og forretningshus fra midten av 1900-tallet langs Hølandsveien.

Delområde 38, Hafstein, Støvin, Solberg og Ovrum

Lokalisering

Området ligger langs fylkesvei 231 syd for Momoen og ned til Verkdalen.

Våningshuset på Ovrum er tidstypisk for våningshus på større gårder i perioden før og etter andre verdenskrig. Portstolper plassert i rett akse fra husets hovedfasade er karakteristisk for perioden.

Kort historikk

Det er ukjent hvor gamle gårdene i området er, men gravhaugene ved Hafstein tyder på at det har vært etablerte gårder her fra førkristen tid. Alle primærgårdene har gjennom tiden blitt delt i flere bruk og plasser. Solberg- og Ovrumgårdene ligger som «perler på en snor» langs fylkesveien, mens Olberggårdene har fått plassering mer som et klyngetun. Bua på Olberg skal komme fra Riser. Kulehull i veggen skal stamme fra treffningene der i 1716.

Registreringer

Fornminner:

Hafstein søndre 39/5: 3 gravhauger sydvest for gården.

Nyere tids kulturminner

Hafstein 38/1: Gårdstun

Haftein vestre 38/14: Låve og bu

Hafstein 39/1: Våningshus

Hafstein søndre 39/5: «Amerikansk» låve og bu

Støvin 39/6: Gårdsbebyggelse

Solberg 42/2: Låve

Solberg 42/3: Sidebygning og bu

Solberg 42/1: Låve

Ovrum 41/1: Våningshus, bu og låve

Olberg 40/1: Våningshus og bu

Tunet på Solberg ligger godt synlig fra hovedveien. Låven er typisk for hvordan slike bygninger ble bygget i tiårene før andre verdenskrig, og fremstår som godt bevart.

Vernestatus

Gravhaugene sydvest for Hafstein søndre er automatisk fredet. Området ligger for øvrig i et LNF-område.

Begrunnelse for vern

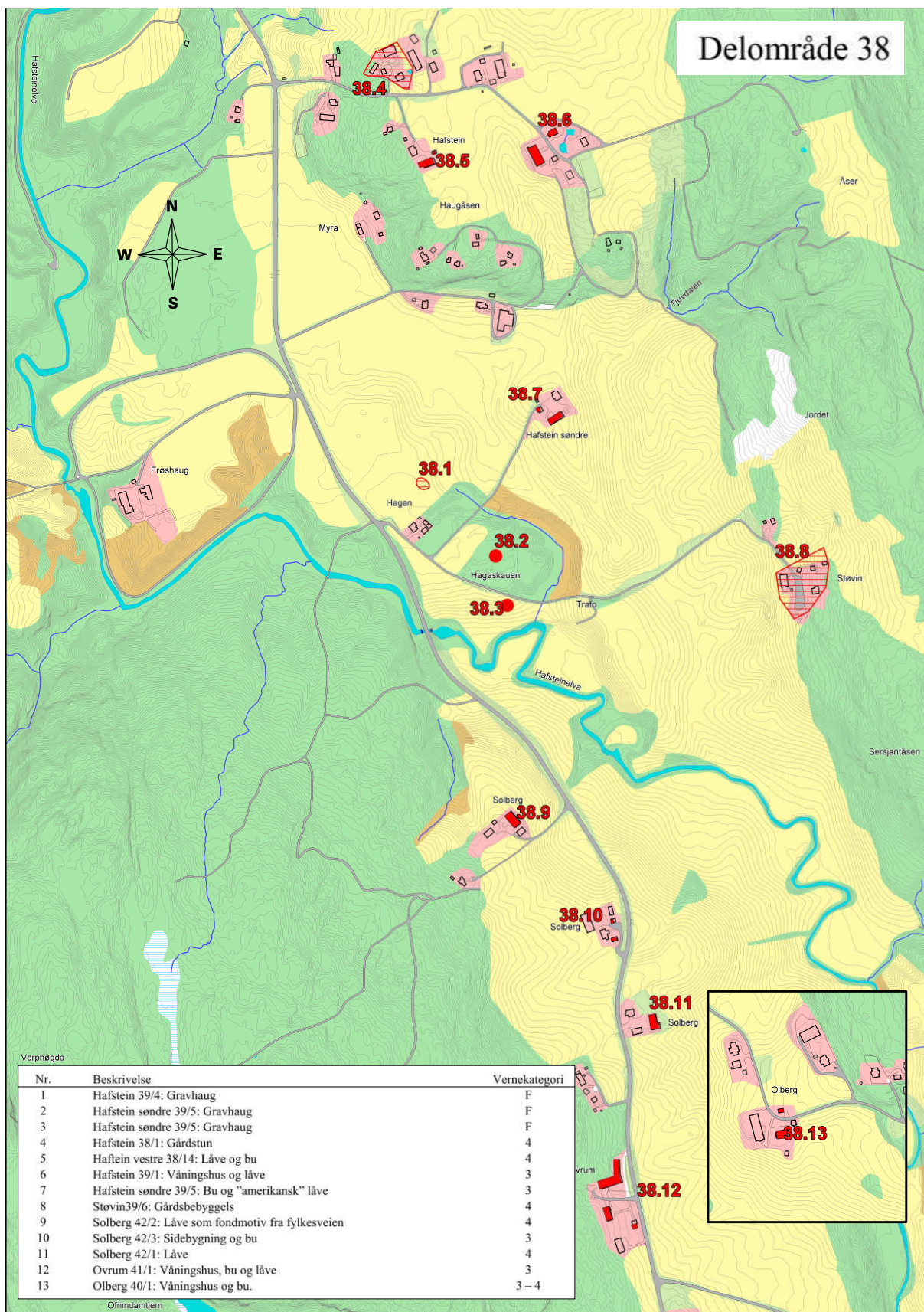
Gravhaugene ved Hafstein er viktige minnesmerker over tidligere tiders folk og skikker. De gamle boplassene i området er fremdeles klart definerte gårdstun på sin opprinnelige plass. Solberg- og Ovrungårdenes beliggenhet langs fylkesveien beriker opplevelsen av å reise gjennom området.

Låven på Hafstein Søndre er bygget med laminerte trebuer. Dette var en låvetype som ble bygget på 1960-tallet. Ofte fikk slike bygg tradisjonelt saltak, men her har man valgt å la trebuene forme takets utside.

Forslag til forvaltning

Det bør ryddes og merkes turstier frem til gravhaugene ved Hafstein for å gjøre dem synlige og kjent. Den amerikanske låven på Hafstein søndre bør bevares som eksempel på eksotisk låvearkitektur fra etterkrigstiden. Solberg- og Ovrungårdene bør beholde sine volumer og spredt bebyggelse mellom gårdstunene bør unngås.

Delområde 39, Dølin, Voll, Østegarden

Lokalisering

Området ligger langs fylkesvei 231 fra skogholtet nord for Dølin og syd til Vestby og Hol.

Gamlebygningen på Hol er godt bevart og ligger godt synlig fra Klapputveien.

Kort historikk

Voll, Østegården og Hol er alle svært gamle eiendommer. Alle gårdene har i tiden fra cirka 1700 til 1900 blitt delt i flere mindre bruk.

Registreringer

Fornminner:

Det er registrert en gravhaug på Holsfjellet (79/3)

Seks dyregraver 250 meter sydvest for gården Vardåsen.

Nyere tids kulturminner

Dølin (Dæhlen) 76/1: 2 våningshus, bryggerhus og låve

Dølin (Dæhlen) 76/2: Våningshus, bu og låve

76/3: Våningshus, sidebygning, bu og låve

76/4: Sidebygning, bu og låve

Voll 77/1: Bu, skjul og låve

Voll 77/2: Sidebygning, bu og låve

Voll 77/3: Bu, låve og tuntre av eik?

Østegården 78/1: Sidebygning, bu, skjul, garasje og bjørkeallé.

Østegården 78/2: Gårdsbebyggelse

Vestby 80/2: Gårdsbebyggelse og allé

Hol 80/2: Gammelt våningshus

Hol 80/1. Gårdsbebyggelse som landskapselement

Vernestatus

Gravhaugen på Holsfjellet er automatisk fredet. For øvrig er området avsatt til LNF-område i kommuneplanen.

Låvene på de to Østegårdene er viktig landskapselementer langs bygdeveien.

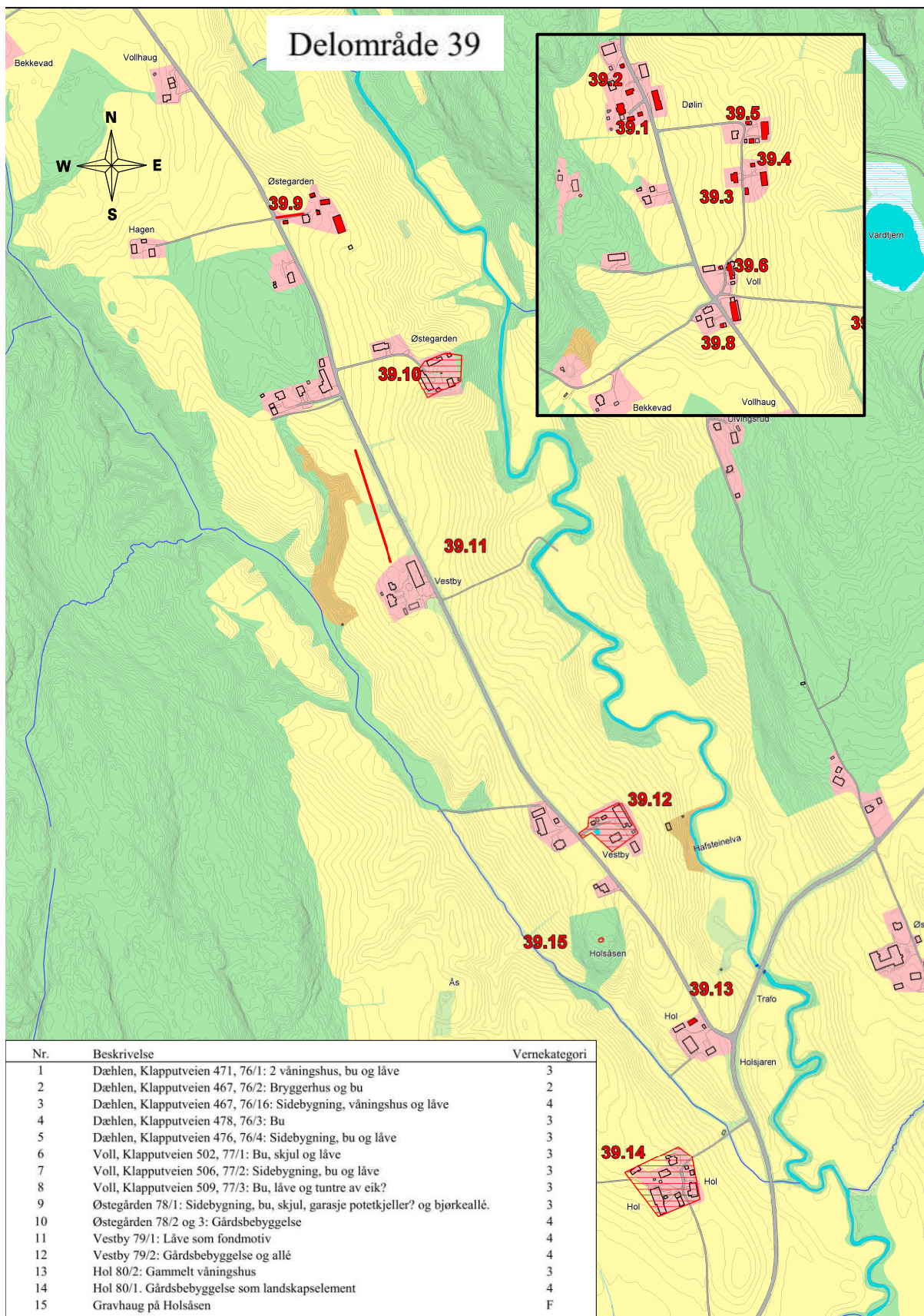
Begrunnelse for vern

Spesielt for dette området er hvordan gårdsbebyggelsen flankerer fylkesveien. Gårdstunene er plassert nærmest regelmessig i avstand fra hverandre og bygningsmassenes volum er tilnærmet lik. Dette gir opplevelsen av å reise gjennom området på fylkesvei 231 en ekstra kvalitet som er harmonisk og intim. Intim fordi de fleste gårdstunene ligger i umiddelbar avstand fra veien.

De enkelte gårdstunenes bygningsmasse er også viktig for å gi området dette særpreget. Viktige elementer her er den røde låven, våningshuset, sidebygningen og bua. Disse elementene finner vi på nesten alle tunene. I tillegg forekommer alléer, og småhus som grisehus, garasje, potetkjeller og lignende.

Forslag til forvaltning

Eierne av gårdstunene bør oppmuntres til å bevare de ulike bygningene på gården og om nødvendig hjelpes med å finne alternative bruksområder for disse. Fortetting i områdene mellom gårdstunene bør unngås. Det bør utarbeides en skjødselsplan for fornminnet på Holsåsen.

Delområde 40, Gangnes, Grepperud, Strand og Gukil

Grepperud, 90/10 med sine flotte to verneverdige hus.

Lokalisering

Området ligger vest for innsjøen Øgderen og avgrenses i vest av skogen og i syd mot Trøgstad kommunen.

Kort historikk

Ut fra fornminnene i området må man tro at det har vært bosetting her fra før år 1000. Landbruk har gjennom tidene vært hovednæringa her.

Salg og utleie av hyttetomter har også vært en omfattende aktivitet i arealene nær Øgderen.

Registreringer

Fornminner:

Sagastrand 97/9: Gravhaug

Grepperud søndre 96/11: Gravrøys

Nyere tids kulturminner

Gangnes 95/1,2,5: Gårdsbebyggelse

Gamle Gangnes skole 95/7,10: Skolebygning og uthus/do

Lindalen 95/1: Husmannsstue

Grepperud 96/1: Gårdbebyggelse

Grepperud 96/4,5: Bu og låve

Grepperud 96/10: Sidebygning og bu

Strand 97/1: Gårdsbebyggelse og bjørkeallé

Strand 97/3: Gårdsbebyggelse

Sagastrand 97/9: Gårdstun og allé

Gukil 99/1: Våningshus og bu

Gukil 99/2: Våningshus

Vernestatus

De to gravhaugene i området er automatisk fredet. Det øvrige arealet ligger i et LNF-område.

Begrunnelse for vern

Den gamle skolen og uthuset med doer er meget godt bevart og kanskje det beste eksemplet på gammel skolehistorie i kommunen.

I likhet med delområdet foran (Dølin, Voll, Østegarden) bidrar gårene Gangnes, Grepperud, Strand til den samme flankeringen av fylkesvei 115. Gårdenes beliggenhet med Øgderen i bakkant gir området en estetisk viktig posisjon i kommunen.

Sett fra vannet har tunene på Gukil en viktig plassering der de troner på et nes (en kile) ut i innsjøen. Bebyggelsen på gårdene er lite endret gjennom tidene, men sterkt preget av manglende vedlikehold.

Gangnes skole med uthuset brukes i utadrettet virksomhet slik at mange kan få del i stedets flotte kvaliteter.

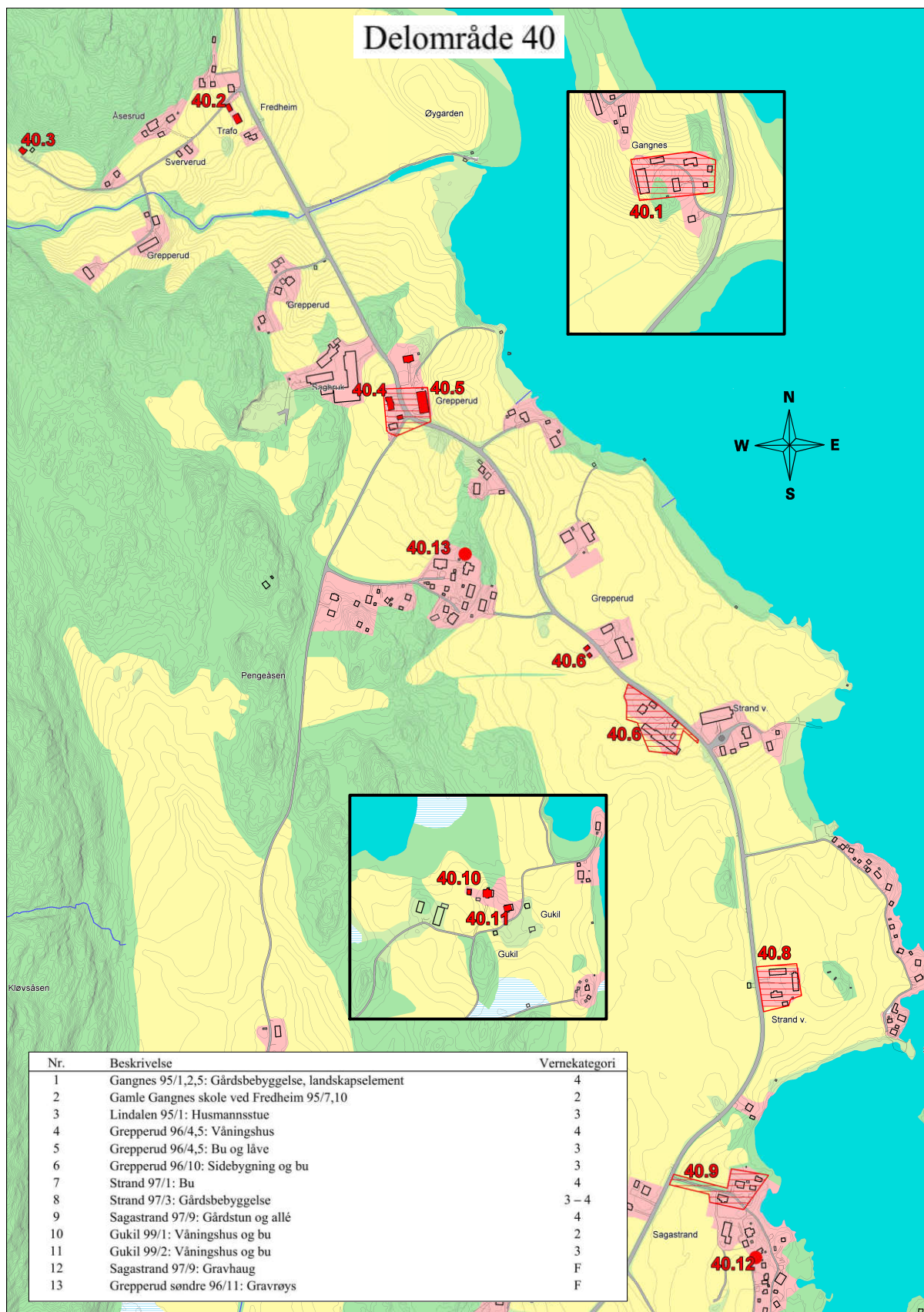
Forslag til forvaltning

Den gamle skolen med uthuset og tomta rundt bør sikres med en hensynssone med formål bevaring.

Gårdsbrukene i området bør opprettholdes som avgrensede bygningsmasser sentrert rundt et gårdstun. Spredt bygging av boliger og næringsbygg bør unngås.

Arealene rundt Gukil bør ryddes for biler og maskiner og de verneverdige våningshusene og bua bør restaureres.

Delområde 41, Saksegård, Hellegård, Haugen og Solum

Tunet på Saksegården har en rekke verneverdige bygninger, og ligger vakkert plassert på en høyde ovenfor Fylkesvei 227 Grorudfjellet.

Lokalisering

Området ligger langs fylkesvei 112 fra krysset ved Solum og vest til grensen mot Trøgstad kommune.

Kort historikk

Området er et gammelt jordbruksområde med røtter godt tilbake til førkristen tid. Jordbruk preger fortsatt området, men rundt krysset ved Solum vokste det tidlig på 1900-tallet fram et lite tettsted med villaer, forretninger og ulik småindustri. Det er liten forretningsaktivitet her nå, men mange av bygningene eksisterer fremdeles.

Registreringer

Fornminner:

Saksegård søndre 91/9: Gravhaug

Haugen 85/5 og 6: Gravhaug

Haugen midtre: 2 gravhauger

Bågestelle (sted man sto og skjøt med pil og bue bak en beskyttelsesmur)

Nyere tids kulturminner:

Saksegård 91/1: Gårdstun med bebyggelse, våningshus 1795, gårdsdam og beplantning.

Hellegård 91/9: Bu og gårdsdam

Haugen 85/79. Midtkammershus?

Haugen 85/7,8: Gammel gårdsbebyggelse og tuntre.

Gamel industribygning ved Hellegård

Sveitserstilsvillaer med uthus 85/18 og 92/15

Ombygde villaer som opprinnelig har hatt jugendstilspreg

Solum? 92/10: Hus, låve og allé med bjørketrær.

Nedlagt landhandel og bensinstasjon ved Solum?

Gammelt industrilokale ved Hellegård.

Vernestatus

Området ligger i et LNF-område. Fornminnene ved Saksegård og Haugen er automatisk fredet.

Begrunnelse for vern

Saksegård er et flott anlegg med flere godt bevarte bygninger. Dette sammen med gårdens beliggenhet like ved offentlig vei gjør eiendommen til en estetisk berikelse også for reisende i området. På gården Haugen finnes flere godt bevarte bygninger av ulik art. Dette sammen med eiendommens beliggenhet som krone på verket, nettopp på en haug, gjør den viktig som landskapselement for området.

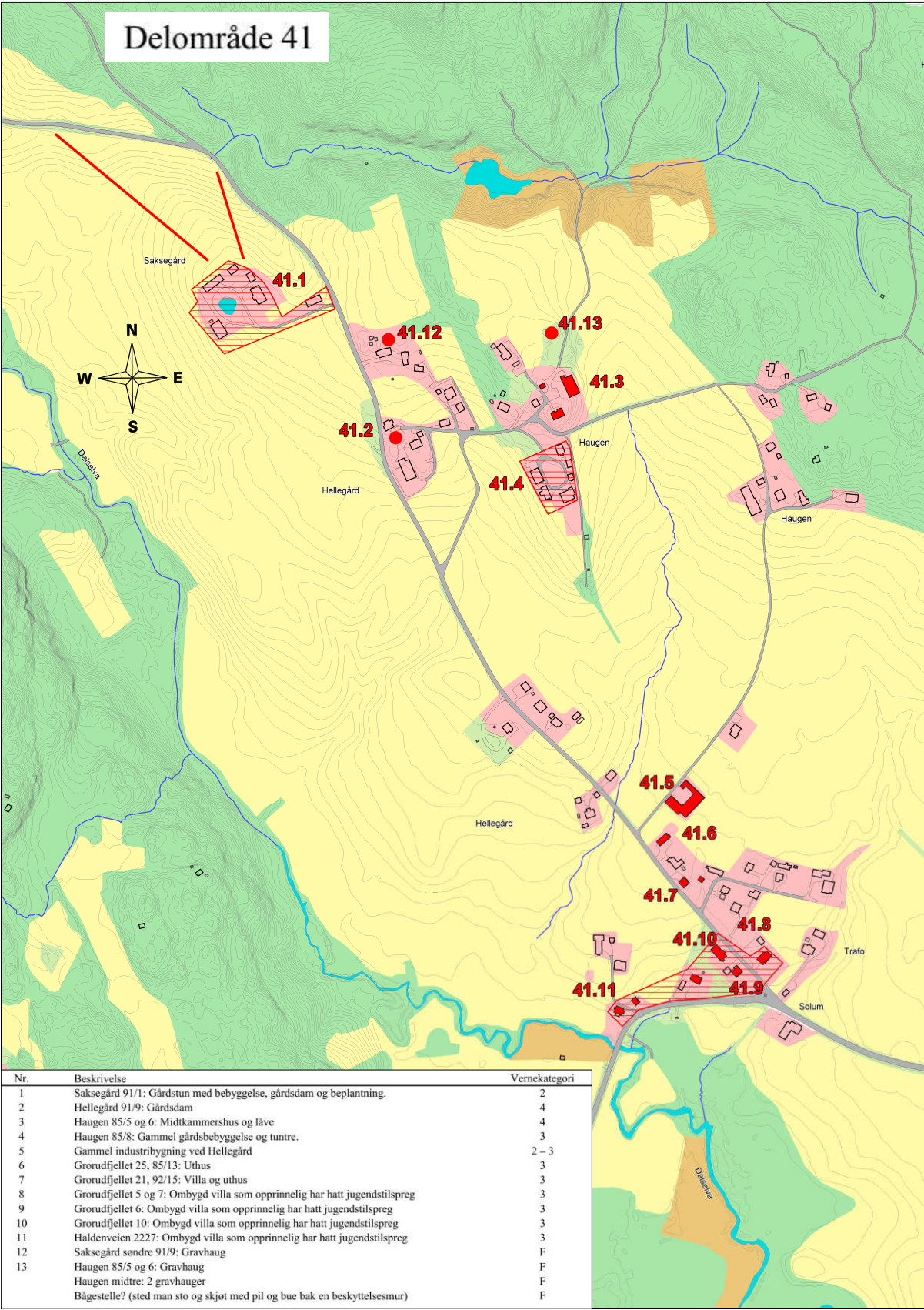
Haugen, 85/8, med våningshus og bu.

Forslag til forvaltning

Saksegåden bør reguleres til bevaring og eventuelle nye bygninger bør underordne seg den eksisterende tunutformingen.

Jordbrukslandskapet i området bør bevares og drives aktivt.

Villabebyggelsen med uthus og ved Solum bør tilbakeføres til sin opprinnelige utsmykning i sveitser- og jugendstil.

Delområde 42, Hemnes, Torp og gamle Hemnes kirkegård

Lokalisering

Området ligger i nordenden av innsjøen Øgdern / Hemnessjøen

Middelalderkirkegården på Hemnes er et automatisk fredet kulturminne. Kirken ble revet i 1866, men det er fremdeles bevart flere gravminner på stedet.

Kort historikk

Hemnes er trolig en av de eldste gårdene i området. Trolig har gården fungert som prestegård i en periode før reformasjonen. Fra middelalderen og frem til 1866 sto det ved Hemnes en annekskirke til hovedkirken på Løken. Ny kirke ble på midten av 1800-tallet bygget cirka to kilometer lenger øst, men den gamle kirkegården ble delvis liggende urørt.

Demningen og det gamle brukaret ved Hemnes er viktige kulturminner som ligger i umiddelbar nærhet til det gamle kirkestedet. Dette er egnet i en formidlingssammenheng og i tilknytning til en eventuell turvei.

Registreringer

Fornminner:

Hemnes østre 83/6: Gravhaug

Torp 119/4: Gravrøys

Hemnes: Kirkegård med tufter etter kirke fra middelalderen.

Nyere tids kulturminner

Solhaug 83/12: To våningshus, uthus, hage og gjerde.

Østre Hemnes 83/6: Våningshus og låve

Nordre Hemnes 83/1 Våningshus, låve og damanlegg med brukar.

Torp 119/1: Våningshus, låve og bu

Torp 119/4: Låve og sidebygning

Torp 119/3: Sidebygning, bu og låve

Vernestatus

Den gamle kirkegården er i kommuneplanen markert som Hensynssone - Bevaring. Det øvrige området ligger i et LNF-område. Gravhaugen, gravrøysa og den gamle kirkegården ved Hemnes er automatisk fredet.

Begrunnelse for vern

Restene av Hemnes gamle kirke er et viktig kulturminne for AH kommune og et godt egnet sted for rekreasjon. Stedet Solhaug er et vakkert sted som pynter opp langs Fylkesvei 115.

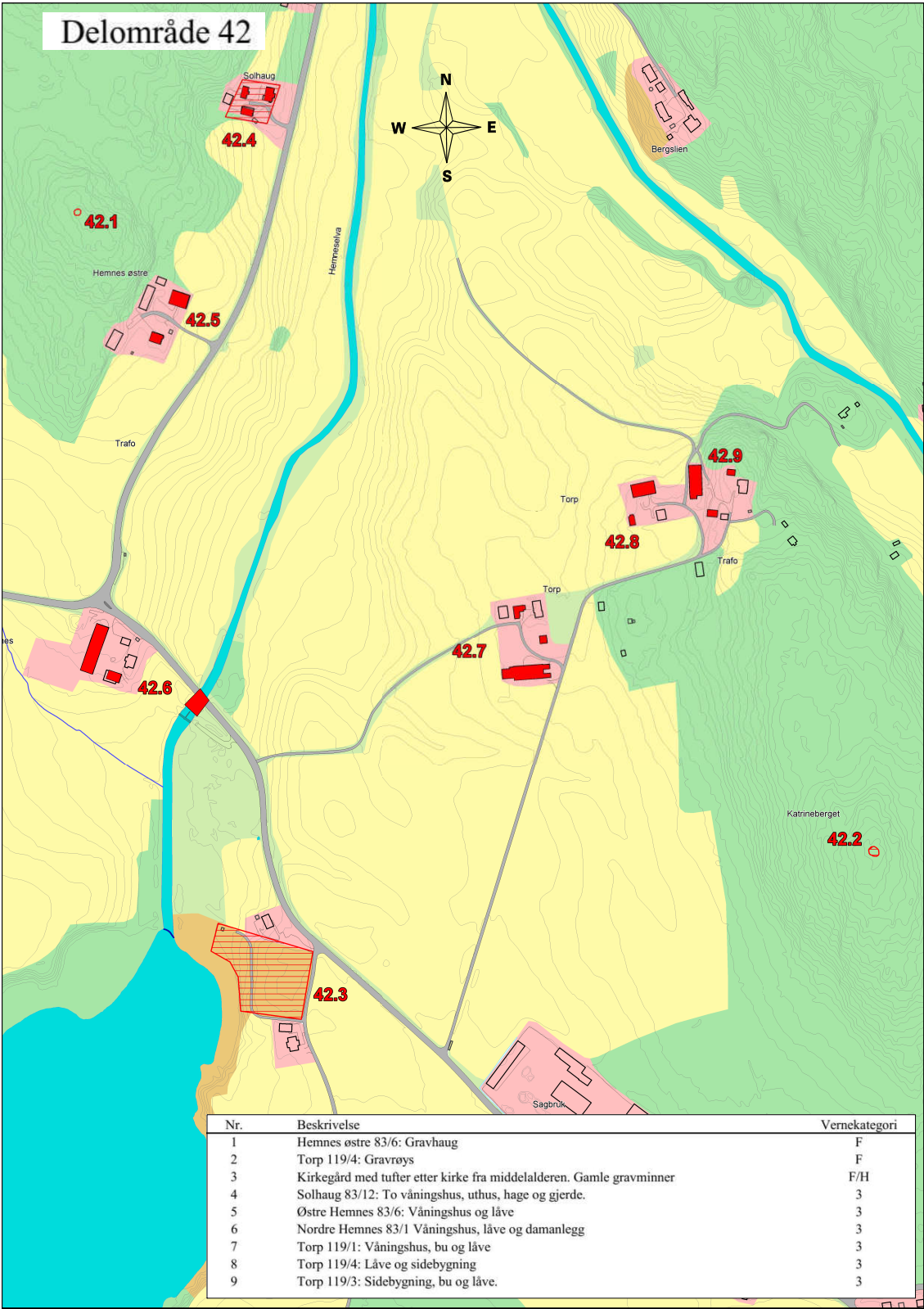
Låven og våningshuset på Hemnes (83/1) er et viktig landemerke og et fondmotiv for reisende som kommer nordfra på Fylkesvei 115.

Forslag til forvaltning

Den gamle kirkegården på Hemnes bør knyttes nærmere sammen med andre kulturminner og naturopplevelser gjennom en turvei som forbinder kirkegården med Øgdern og vassdragene knyttet til denne.

Låven og hovedbygningen på Nordre Hemnes bør bevares som et fint fondmotiv.

Meste mulig av bebyggelsen på de ulike Torp-gårdene bør bevares. Spesielt småhusene som buer og sidebygninger.

Delområde 43, Hemnes sentrum og Bråte

Hemnes er trolig det tettstedet i kommunen som best har ivaretatt intimiteten og sjarmen knyttet til harmonisk bebyggelse. Husene i området er i hovedsak eldre, og mange er lite endret gjennom tiden, noe som gir stedet en identitet og høyner trivselen.

Lokalisering

Området omfatter det tettbebygde området fra Kollerud i syd/vest til N. Bråte og bygdetunet i nord/øst

Kort historikk

Tettstedet Hemnes ligger på deler av de gamle gårdene Kollerud, Bråte og Enger, og der den største delen ligger på tidligere Bråtes grunn.

Utviklingen av Hemnes som tettsted begynte med bygging av skolebygning på Trindberg i 1856. Det menes at dette var medvirkende til at kirkestedet i 1861 ble besluttet flyttet fra nordenden av Øgdern (Hemnessjøen) og lagt vedsiden av skolen på Trindberg. Ny kirke sto ferdig i 1866, og den tok med seg navnet Hemnes til det nye stedet. Få år senere, i 1870, kom Hemnæs Forbrugsforening som stedets første butikk, og grunnlaget for et tettsted var lagt. I 1874 fikk Hemnes postkontor, og i 1884 ble meieriet åpnet. Med

Jernbane og stasjon på Hemnes (1898) skjøt utviklingen for alvor fart. I 1921 Ble Høland herred delt i to, og administrasjonen av det nye Søndre Høland herred ble lagt til Hemnes.

Registreringer

Fornminner:

Bråte 120/3: Bygdeborg på Slottåsen

Kollerud 118/3: Nord for gården er det registrert to gravhauger

Trinneberg gamle skole ligger like ved siden av Søndre Høland kirke.

Nyere tids kulturminner

Bygdetunet 120/42: Bygdemuseum med flere bygninger og anlegg

Braathe Mellom: Villa og uthus i barokkstil

Høland sparebank

Villaer i ulike aldre som viser et tverrsnitt av arkitekturen i området de siste 100 årene.

Verksted i teglstein

Bråte 120/3: Nytt våningshus i sveitrerstil og hage med bjørketrær

Bensinstasjon og bilverksted med boligdel i andre etasje

S. Høland kirke med kapell og kirkegård

Menighetshuset

Trinneberg: Gammel skolebygning med elementer fra sveitserstil/dragestil

Kollerud 118/1: Villa i sveitserstil og gårdstun

Kollerud 118/4: Våningshus, bu, låve, potetkjeller og diverse uthus

Kollerud 118/3: Våningshus, bryggerhus 1915, og låve 1924

Vernestatus

Fornminnene er automatisk fredet. Kirken er listeført av Riksantikvaren og regulert til bevaring. Bygdetunet og Tertitten er regulert til bevaring. Skolen er regulert til offentlig formål. For øvrig er de meste av området regulert enten til boligformål, offentlig eller privat tjenesteyting eller sentrumsformål.

Begrunnelse for vern

Området inneholder en rekke viktige kulturminner og landemerker. På et lite område finnes et stort spekter av kulturminner fra førkristen tid og fram til i dag. Både jordbruks- og tettsteds-historie er representert.

Det gamle huset og uthuset på Braathe Mellem er viktige bygninger i gatebildet på Hemnes.

Forslag til forvaltning

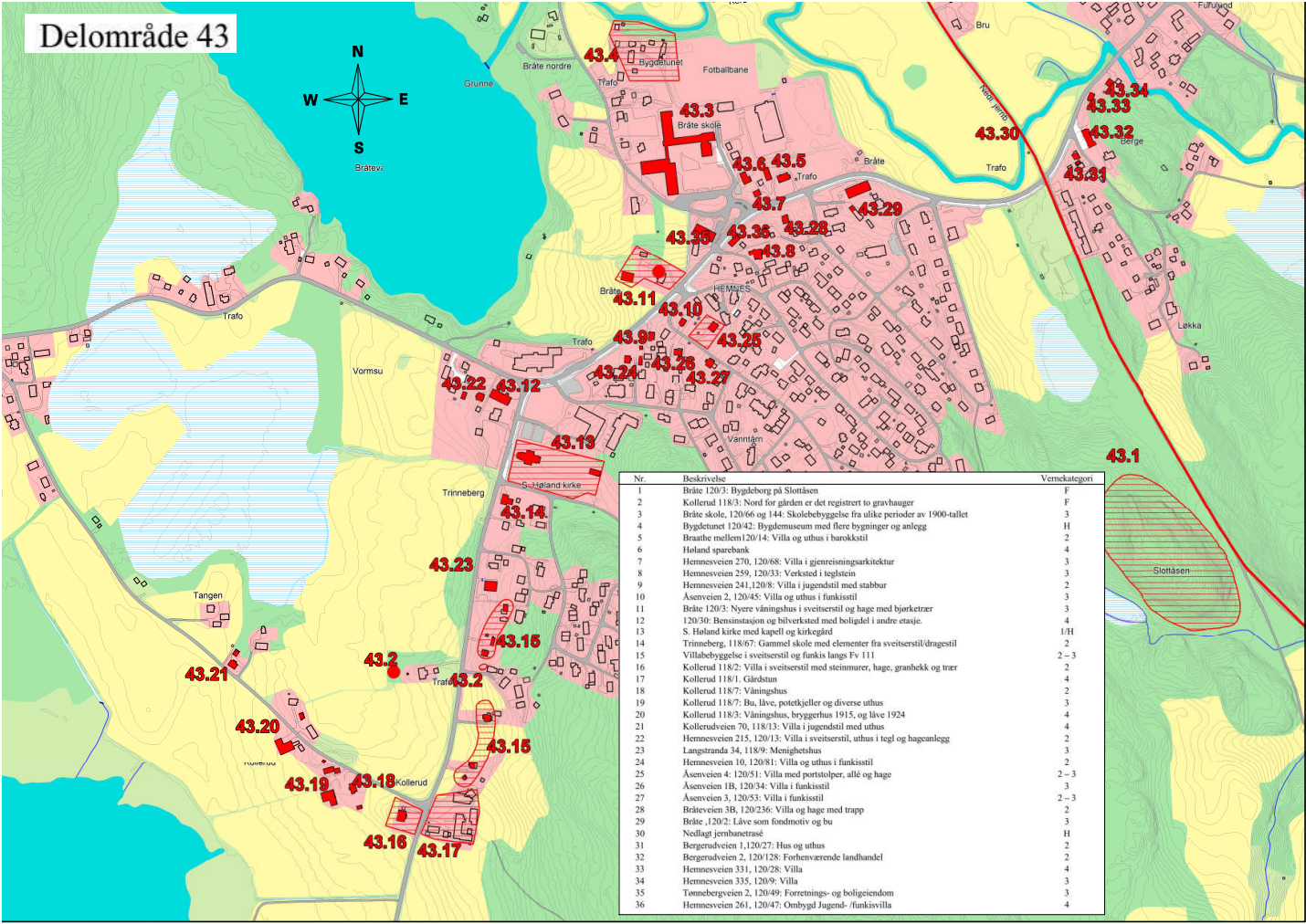
Det bør lages et undervisningsopplegg der skoleelevene kan gå en vandring fra skolen og bygdetunet via kirken, fornminnene syd for kirken og til Kollerud. På denne strekningen kan man studere villabebyggelse fra ulike stilperioder og se de forskjellige husene som utgjorde et gårdstun i tidligere tider.

Den gamle bebyggelsen langs Langstranda og Hemnesveien bør sikres med en hensynssone med formål bevaring, og eventuell ny bebyggelse bør underordne seg de gamle husene i form, størrelse og plassering.

Den eldre bebyggelsen øst for sentrum av Hemnes viser byggeskikk som kom i forbindelse med etableringen av jernbanen gjennom området.

Delområde 44: S. Kollerud, Holm, Strand, Daltorp og Bjerkenes

Låven på Bjerkenes med den flotte natursteinsbrua.

Lokalisering

Området ligger syd for Hemnes sentrum langs fylkesvei 226.

Kort historikk

De mange gravminnene fra førkristen tid tyder på at det har vært bosetting her i lange tider. Gården Daltorp ble trolig ryddet i vikingtiden. De andre opphavsgårdene er trolig minst like gamle, om ikke eldre. Gjennom århundrene etter svartedauden har de gamle gårdene blitt delt opp i en rekke underbruk og plasser.

Registreringer

Fornminner:

Vennemo nordre 132/4: To gravhauger 270 meter sydvest for gården og en gravrøys 525 meter syd / sydvest for gården

Vennemo østre 132/1 og 12: en gravrøys 225 meter nordvest for gården og fem gravhauger 100 meter nordøst for gården.

Holm 117/3 og 5: Fire gravhauger 375 meter øst for gården.

Daltorp 116/9: En gravhaug 70 meter nord for gården.

Strand østre 116/7 og 15: En gravhaug 350 meter nordvest for gården
Halvorsrud 116/3 – 6

Strand 116/15: En gravhaug 130 meter nordvest for gården Halvorsrud 116/3 – 6

Rett nord for tunet på Bjerkennes 114/1 og 3 er det registrert en gravhaug. Rett øst for denne igjen er det registrert en gravhaug og vest for låven to gravhauger.

Langs veien fra Bjerkenes og til Helgerud ligger det midtveis et gravfelt.

Nyere tids kulturminner:

Søndre Kollerud 118/22: Gårdsbebyggelse

Holm 117/1: Våningshus og bu

Skjønneberg 117/4: Husmannsstue

Strand 116/1: Låve

Daltorp 115/2, 115/5 og 116/9 Kulturlandskap

Bjerkenes 114/2: Våningshus, bryggerhus, bu og låve

Bjerkenes 113/1: Gårdsbebyggelse og kulturlandskap

Bjerkenes 114/1,3: Våningshus og låve med flott natursteinbru med smijernsrekkverk

Våningshuset på Nordre Bjerkenes er godt bevart og et viktig landemerke langs bygdeveien.

Vernestatus

Området er i kommuneplanen avsatt som LNF-område. Fornminnene er automatisk fredet.

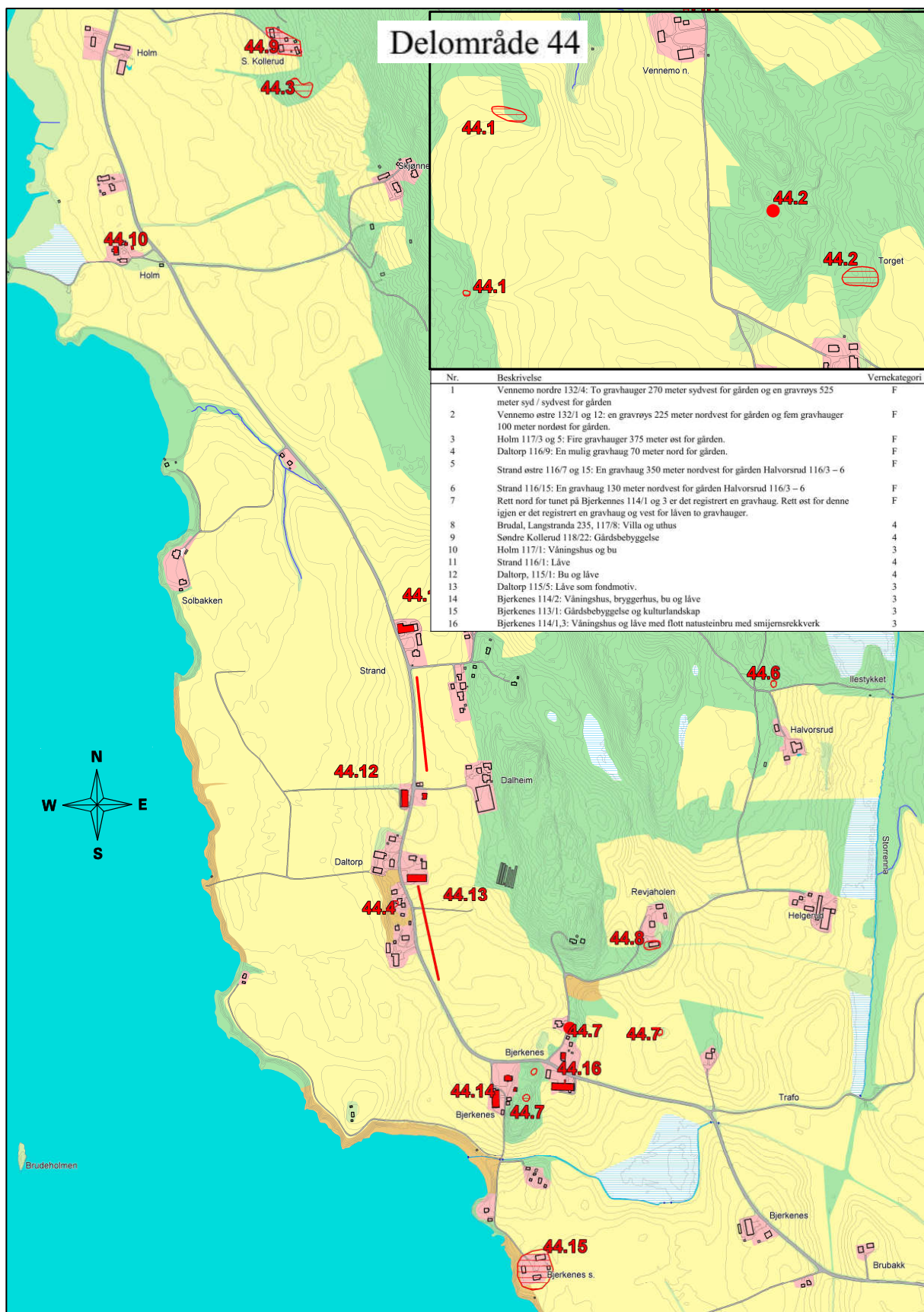
Begrunnelse for vern

Generelt er gårdsbebyggelsen i dette området meget viktig for det flotte kulturlandskapet ned mot Øgderen. Pene gårdstun med veldrevne jorder og beiter ned mot vannet, beriker opplevelsesverdien for området kraftig. De mange fornminnene i området forteller oss at mennesker også tidlig har satt pris på denne beliggenheten mellom skog og vann. Flere av fornminnene ligger slik til at det er mulig å tilgjengeliggjøre dem for turgåere og andre forbipasserende.

Forslag til forvaltning

Det bør utarbeides en skjødselsplan for fornminnene i området og i denne bør også grad av ønsket tilgjengelighet vurderes. Gårdsbebyggelsen i området bør generelt bevares slik den er nå med låve, våningshus og bu. Låvene på Strand og Bjerkenes er fine fondmotiver sett fra fylkesveien.

Kulturlandskapet fra Daltorp og syd til søndre Bjerkenes bør bevares.

Delområde 45, Kragtorp, Salstrokken, Stomperud og Bunes

Bua på Nordre Bunes er en flott og gammel bygning som pynter opp tunet sammen med de andre bevaringsverdige husene.

Lokalisering

Området ligger langs fylkesvei 226 fra Bjerkenes og langs Kragtorpvika til S. Bunes.

Kort historikk

Bunes kan være den eldste gården i området. Navnet betyr neset der husene står. Flere gravhauger og gravrøyser i området vitner om at det tidlig var menneskelig aktivitet her. På Kragtorp Øvre 110/2,7,10,11,13 var det i etterkrigstiden et turistevenement.

Registreringer

Fornminner:

Bjerkelund 110/15 og 24: Syd øst for Kragtorp er det registrert to gravrøser.

Stomperud nedre 108/8, 9: To gravhauger.

Stomperud øvre 107/4 og 8: Gravhaug 350 meter syd for gården.

Låven på Søndre Bunes er ikke spesielt gammel, men allikevel utgjør den en viktig del av opplevelsen av kulturlandskapet på eiendommen.

Nyere tids kulturminner:

Salstrokken 109/4, 7: Gårdsbebyggelse

Salstrokken 109/9, 18, 19: Våningshus og bryggerhus

Trollhaugen 109/24: Funkisvilla

Stomperud 108/8, 9: bebyggelse

N. Stomperud 108/16

Stomperud 108/1,7: Våningshus og låve

N. Bunes 107/2: Våningshus og låve

N. Bunes 107/1: Våningshus, bu og låve

S. Bunes 106/5, 7, 10: Låve som landskapselement

107/1 og 106/5: Kulturlandskap ned mot Øgderen

106/21: Funkisvilla med hage med steinmurer, flaggstang og beplantning

Vernestatus

Området ligger i et LNF-område i kommuneplanen. Fornminnene er automatisk fredet Kragtorpvika er fredet etter naturloven.

Sjøland, Langstranda 661 er et typisk kombinasjonsbygg som dukket opp i etterkrigstiden.

Begrunnelse for vern

Området ligger utenfor de største pressområdene i kommunen, og er derfor skånet for massive utbyggingsprosjekter. De gamle gårdene ligger fremdeles der de har ligget i århundrer, og landskapet rundt bebyggelsen er tilsynelatende urørt. Klyngetun på Bunes 107/1 og 107/2 er et fint innslag med de to våningshusene som står «skulder til skulder». Eiendommene Trollhaugen og

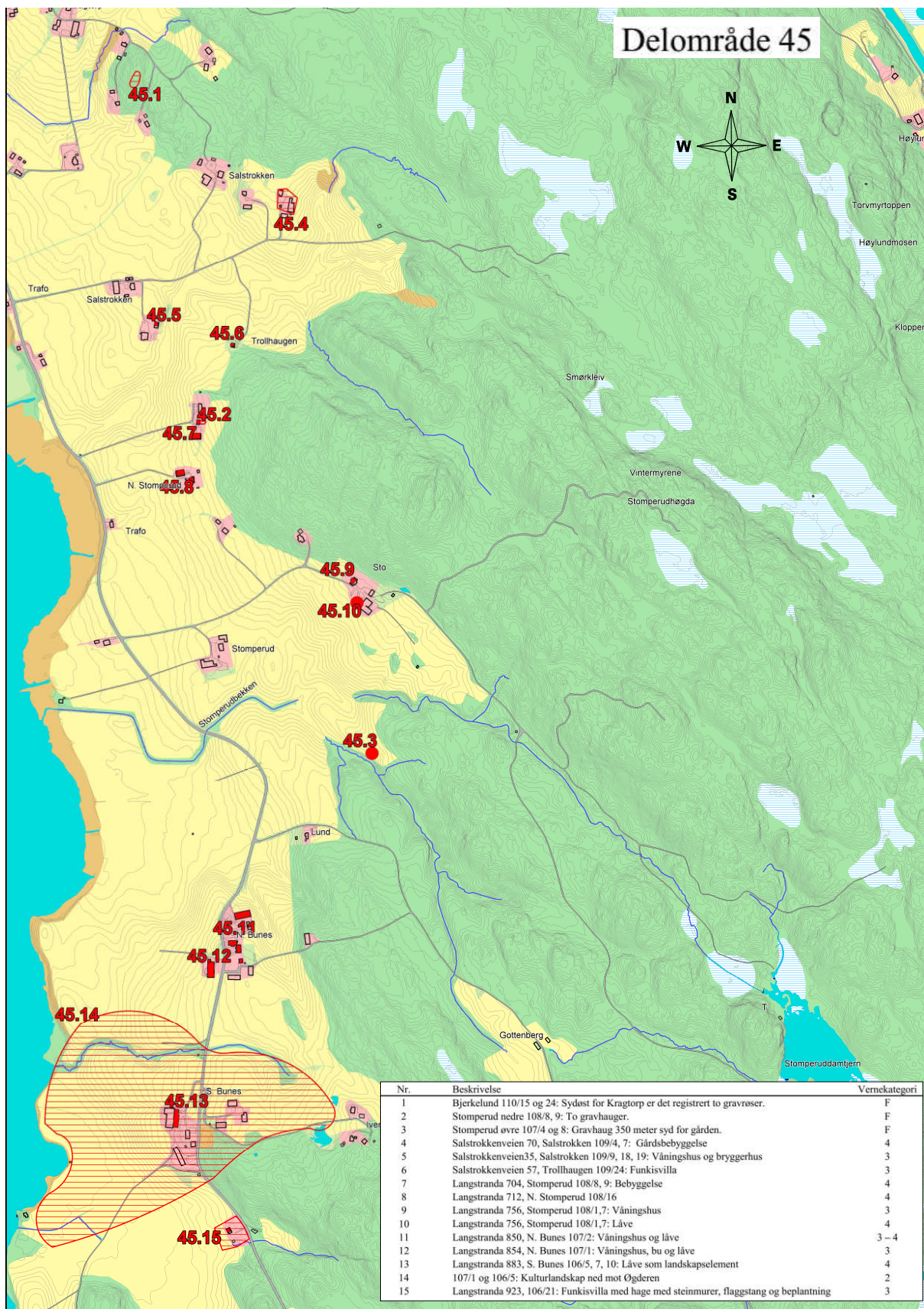
Myrvang er to fine eksempler på hus- og tomt-/hagemote fra tiden rundt andre verdenskrig.

Forslag til forvaltning

Kulturlandskapet i området ned mot Hemnessjøen fra Salstrokken og syd til Skjønnhaug bør bevares og komme inn i en landskapsvernplan. Huset og hagen på Langstranda 923, 106/21 bør bevares som et flott eksempel på villahage fra midten av 1900-tallet. Bebyggelsen på de to brukene på Bunes nordre bør bevares, og våningshusene kan gjerne tilbakeføres til opprinnelig fasadeutforming.

Myrvang, Langstranda 923 er en godt bevart bygning fra midten av 1900-tallet.

Delområde 46, Tuverud, Ydersbond, Kopperud, Krok og Nordby

Yddersbondkrysset. Som ofte i veikryss der offentlige veier møtes, ligger det en nedlagt landhandel og andre næringsbygg i en liten klynge. Disse husene er viktige historieformidlere og gir lokalmiljøet en identitet.

Lokalisering

Området ligger langs fylkesvei 1450 fra Tuverud og ned til fylkesvei 123, og langs denne til grensene mot Trøgstad i vest og Marker i øst

Kort historikk

I likhet med de andre områdene rundt Hemnessjøen har det også her vært tidlig bosetting. Det er flere gravhauger og gravrøyser i området.

Med sin beliggenhet nær svenskegrensen ble det i 1680-årene et behov for å styrke forsvaret mot Sverige. Basmo skanse rett over grensen i Marker kommune ble bygget. Denne ble opplevd som en del av Høland selv om den lå i en annen kommune og et annet fylke. Skansen ble demolert allerede på 1740-tallet, men rester av festningsverket er fremdeles bevart.

Krokgårdene ligger godt plassert side om side på et høydedrag langs Kroksundveien.

Registreringer

Fornminner:

Tuverud vestre 106/12: Det er registrert to gravhauger like ved veien cirka 300 meter nordøst for gården.

Yddersbond nordre 105/6, 10, 11 og 12: To gravrøyser 400 meter øst for gården.

Furulund 104/5: Gravhaug 45 meter sydvest for gården.

Nyere tids kulturminner:

Tuverud 106/19: Bu og låve

Nordli 105/7: Våningshus, låve og gammel vei

N. Yddersbond 105/6: Bu og kulturlandskap

Gammel verkstedbygning

Ydersbondkrysset: Garasje og landhandleri

Kopperud 100/1: Låve og kulturlandskap

100/7: Villa i jugendstil

Kopperud 100/2: Våningshus, bu, kjeller og låve

Stenersby grendehus 105/13

Nordby 101/10: Gårdsbebyggelse og trær av bjørk og furu

Krok 102/5 og 102/6: Gårdsbebyggelse i kulturlandskap

Basmo 104/2, 3: Våningshus, bryggerhus og bu

Kopperud (Skole-Kopperud) har en meget godt bevart bygningsmasse med hus bygget på 1920-tallet. Fjøset er murt av betongblokker, noe som var en del benyttet på 1920- og 30-tallet.

Vernestatus

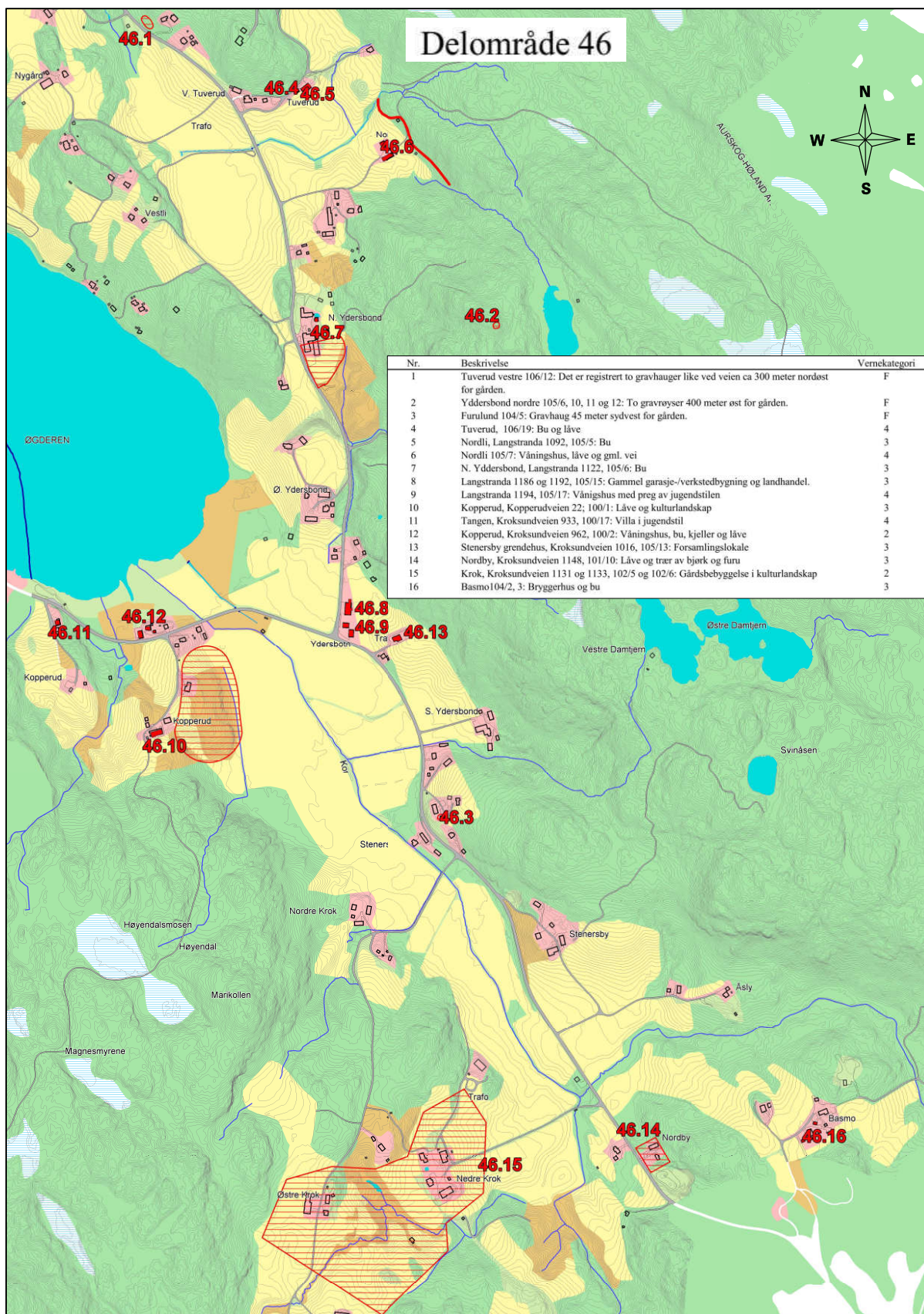
Hele området er avsatt som LNF-område i kommuneplanen. Fornminnene er automatisk fredet.

Begrunnelse for vern

Det er spesielt kulturlandskapet som er av høy verdi i dette området. Det er flere områder med gamle beiteland i fortsatt aktiv drift. Elementer som einerbusker, store løvtrær og gårdsbebyggelsen er med på å berike arealene ytterligere.

Forslag til forvaltning

Det bør utarbeides en skjedselsplan for de registrerte fornminnene. De gamle næringsbyggene ved Ydersbondkrysset bør bevares. Kulturlandskapet ved Kopperud og Krok-gårdene bør sikres med en hensynssone og fortsatt holdes i hevd. Det bør inngås et samarbeid med Marker kommune om sikring av Basmo skanse og det gamle landhandelanlegget på Basmo. Anleggelse av en kultursti mellom Øgderen og Basmo skanse bør vurderes.

Delområde 47, Skulerud og Studsrud

Bildet over viser krana og pakkhuset på Skulerud brygge.

Lokalisering

Området ligger langs riksvei 125 på østsiden av Skulerudsjøen.

Kort historikk

Både Skulerud og Studsrud var trolig gårder allerede i vikingtiden. Fra 1700-årene og fram til midten av 1800-tallet ble gårdene delt i flere mindre bruk. Endestasjonen for Aurskog – Hølandsbanen ble lagt hit til Skulerud brygge hvor passasjerer og varer kunne fraktes videre sydover med båt på Skulerudsjøen og ned Haldenvassdraget.

Registreringer

Fornminner

Skulerud vestre 137/1, 2 og 42: 26 dyregraver cirka 650 meter øst for gården.

To dyregraver 200 meter sydvest for Heimly 138/20 og 21

Studsrud 138/2: To gravrøyser 80 meter sydvest for riksvei 125

Studsrud 138/2: To gravrøyser 90 meter sydvest for riksvei 125

Studsrud 138/2: En gravrøys 40 meter sydvest for riksvei 125

Nyere tids kulturminner

Vestre Skulerud 137/6:

Skulerud N 137/2, 8: Bryggerhus, bu og uthus

Løvli 137/14: Anlegg med våningshus, låve, grisehus, skjul, beplantning og steinmur

Aasly 137/16: Villa med uthus og hage

Hellum 137/22: Funkisvilla med uthus

Rester etter gjerde langs jernbanelinja 137/4 og 137/14

Lokstall

Skulerud S 137/4: Våningshus, bryggerhus og bu

Skulerud brygge: Pakkhus, smie, heisekran og gatebelysning

Studsrud 138/1: Kårbolig, bu, låve og tuntrær av ask

Studsrud 138/2: Bu, utedo og låve

Skulerudveien 861, 138/25: Villa med uthus og postkassestativ

Skulerudveien 861 er en godt bevart representant for 1950- og 60-tallets byggeskikk. Postkassestativet er tidsriktig i forhold til huset og uthuset på eiendommen.

Vernestatus

Området har status som LNF-område i kommuneplanen. Fornminnene er automatisk fredet.

Begrunnelse for vern

Skulerud brygge er et av kommunens viktigste kulturminner med bevart både lokstall, smie, pakkehus, heisekran og dampbåtbrygge. Langs riksvei 125 nord/øst for lokstallen er det flere villaanlegg fra tiden mellom 1890 og andre verdenskrig med uthus og hageanlegg. Primærgårdene som har gitt området navn er bevart og gravrøyser i området og fangstgroper ved Stormoen viser at mennesket har hatt tilhold her fra tidlige tider.

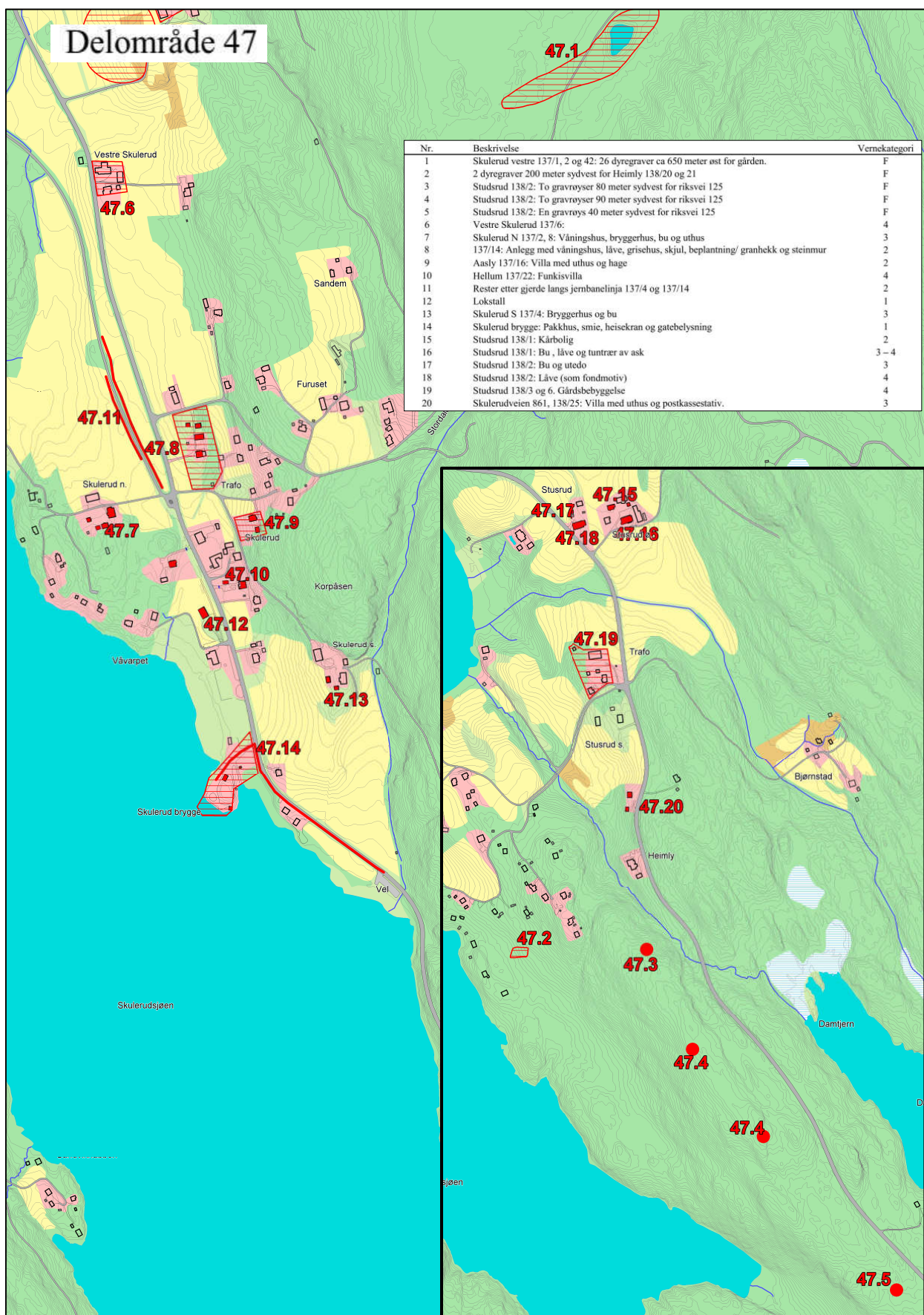
Forslag til forvaltning

De jernbanerealterte kulturminnene ved Skulerud brygge og lokstallen bør fredes og det bør utarbeides en vedlikeholdsplan for anlegget. Det bør ikke fortettes med nye bygg og anlegg mellom lokstallen og Skulerud brygge. Villaanleggene på eiendommene 137/14 og 137/16 bør reguleres til bevaring og sees i sammenheng med bevaring av Skulerud brygge.

Den øvrige verneverdige bebyggelsen i området bør i fremtiden i størst mulig grad bevare spor av bygningshistorien, eventuelt i noen tilfeller tilbakeføres.

Rester etter gjerdet langs toglinja nord for Skulerud stasjon.

Delområde 48, Skogheim, Lund, Narvestad og Pavestad

Husmannsplassen Keiserud under Østre Pavestad.

Lokalisering

Området strekker seg fra veikrysset ved Skogheim og følger riksvei 125 sydover til østre Pavestad og Åser.

Kort historikk

Det var store trefninger mellom nordmenn og svensker ved Pavestad i 1808. Det skal være mulig å finne rester etter skansegraver ved gården fra denne trefningen.

Ved lund Østre ble det på slutten av 1800-tallet oppført en skole. Denne brant 1943. Ny skole ble reist i 1952, men nedlagt allerede i 1962.

Registreringer

Fornminner:

Det er ikke registrert noen fornminner i området.

Nyere tids kulturminner:

Skogheim 139/13: Bolig i funkispreg

Solberg 135/11: Industribygg

Kværner 135/40: Bebyggelse

Lundby 135/23: Villa med funkispreg

Narvestad 140/3: Våningshus og låve

Narvestad 140/12: Bu

Lund 135/2: Våningshus, sidebygning, bu, låve og allé

Lund 135/1: Våningshus, sidebygning, bu, låve og hage med store løvtrær.

Pavestad 136/5: Våningshus, sidebygning og låve

Pavestad 136/1: Våningshus og bu

Pavestad østre 136/2 og 8: Gårdstun med bebyggelse og bjørketrær og husmannsstue på Keiserud.

Åser 137/3: Gårdstun med bebyggelse og kulturlandskap

Vernestatus

Område har status som LNF-område i kommuneplanen.

Forhenværende industribygg ved Skogheim.

Begrunnelse for vern

I krysset ved Skogheim finner vi eksempler på de typiske handels- og småindustriedene som gjerne oppsto ved større veikryss på bygdene. Slike steder har nå for det meste mistet sin næringsfunksjon og blitt mer rene boliger. Det er en rekke interessante bygninger på gårdene i området og da spesielt på gårdene Lund 135/1 og Pavestad østre 136/2 og 8.

Den gamle stua på Narvestad Nordre.

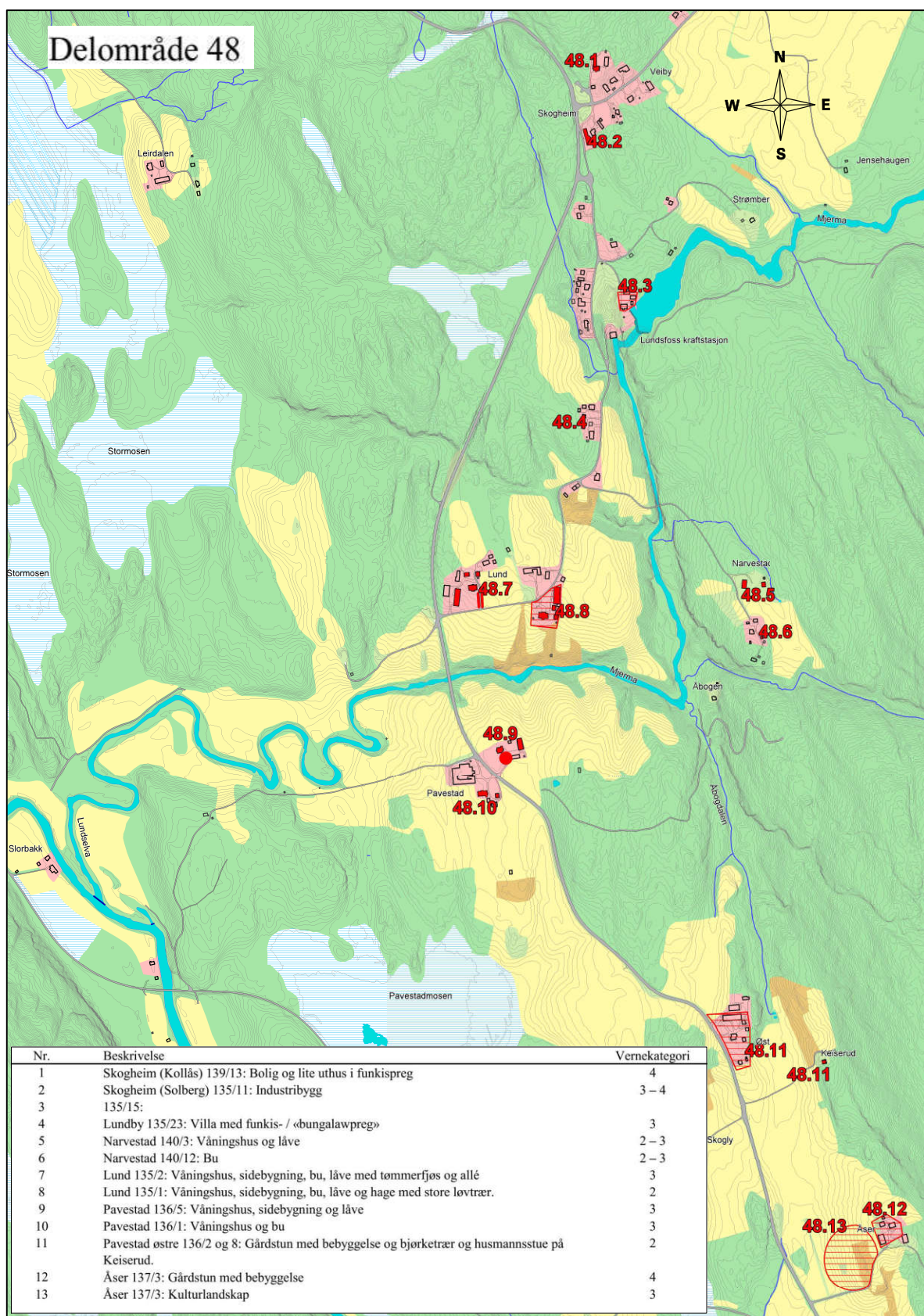
Forslag til forvaltning

De gamle næringslokalene ved Skogheimkrysset bør bevares med sin karakteristiske form på fasadene. Villaen på 135/23 med «bungalaw-preg» bør bevares. De verneverdige bygningene på gårdsbrukene bør bevares og bebyggelsen og hagearealene på Lund 135/1 og Pavestad østre 136/2 og 8 bør reguleres til bevaring. Kulturlandskapet på Åser bør bevares og holdes i hevd ved bruk.

Låve og våningshus på Lund Østre.

Delområde 49, Bergsjø, Nygård, Haugen og Evenby

Tømmerlåven ved Bergsjø er en svært sjelden og truet bygningstype. Denne trenger omfattende strakstiltak hvis den skal kunne bevares for ettertiden.

Lokalisering

Området ligger langs fylkesvei 229 fra riksvei 125 ved Evenby og nord til Bergsjø.

Kort historikk

Bergsjø er trolig den eldste, og opprinnelig den største, gården i dette området. Stedene Haugen og Nygård er yngre steder som opprinnelig har vært plasser under større gårder, senere egne bruk.

Registreringer

Fornminner:

Evenby 134/1,2,3,4 og 8: 3 gravhauger 50 – 180 meter sydøst for gården.

Bergsjø 128/5: Gravrøys 225 meter sydøst for gården.

Bergsjø 128/1, 2, 3 og 6: Gravrøys

Låven med tømmerfjøs på Haltorp ligger godt synlig fra Nyveien.

Nyere tids kulturminner:

Evenby søndre 134/1, 2, 3, 4 og 8: Låve som fondmotiv langs veien.

Evenby nordre 134/4: Kulturlandskap

Haugen 133/1: Våningshus og bu

Nygård 128/7: Gårdsbebyggelse

Haltorp ?/? : Våningshus og låve

Ydersnes 130/1: Gårdsbebyggelse

Bergsjø 128/1, 2, 3 og 6: Tømmerlåve med fjøs

Bergsjø 128/1, 2, 3 og 6: Utelåve

Bergsjø 128/1, 2, 3 og 6: Våningshus, sidebygning med uthus og låve

Bergsjø 128/4: Våningshus, bu og utekjeller

Vernestatus

Området ligger i et LNF-område i kommuneplanen. Fornminnene er automatisk fredet.

Begrunnelse for vern

De mange fornminnene i området viser at mennesker tidlig valgte å slå seg ned her. Med sin beliggenhet, i umiddelbar nærhet til fylkesvei 125 og fylkesvei 229, er gravminnene godt egnet i formidlingssammenheng. Utelåven i tømmer ved Bergsjø og tømmerlåven med fjøs nord for Slorafoss mølle er svært sjeldne. Gårdstunet på Bergsjø er et godt bevart gårdstun fra cirka 1900.

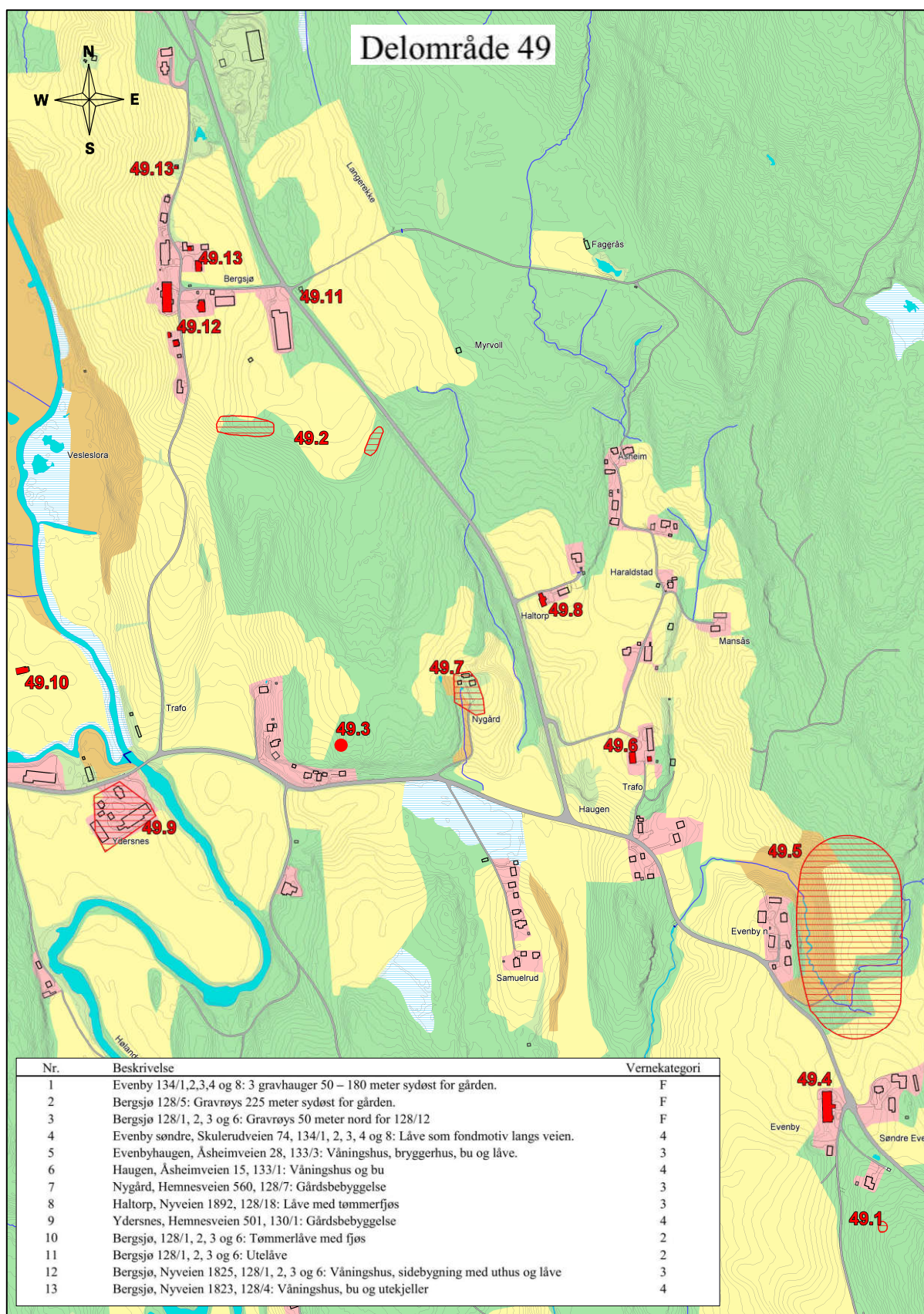
Forslag til forvaltning

Skilting og anlegging av sti til fornminnene bør vurderes.

De to tømmerlåvene i området samt tunet på Bergsjø 128/1, 2, 3 og 6 bør bevares. Kulturlandskapet ved Evenby bør bevares og holdes i hevd ved aktivt bruk.

Evenbyhaugen med våningshus trolig fra begynnelsen av 1900-tallet med moderniseringer fra rundt 1950 og låve fra samme tid.

Delområde 50, Soprum, Bøn, Fossheim og Holmbru

Bebyggelsen på Nordre Soprum fremstår fremdeles som storslagen og velholdt.

Lokalisering

Området ligger langs fylkesvei 228 fra Soprum søndre og nord til Holmbru.

Kort historikk

Soprum er den eldste eiendommen i området. Opprinnelig var dette én gård, men på slutten av 1700-tallet ble den delt i to. Det store skogarealet som tilhører eiendomme har lenge vært en viktig inntektskilde. Det ble tidlig bygget et elektrisitetsverk i Mjerma der brua på gårdsveien krysser elva. I nyere tid ble det bygget et nytt og større verk lengre ned i elva. Fra Bønsdammen ble det på 1800-tallet anlagt en tømmerrenne ned forbi de verste strykene ut i Mjerma.

*Bønsdammen
og den velholdte
tømmerrenna.*

Registreringer

Fornminner:

Det er registrert flere dyregraver sydøst for Soprum søndre.

Nyere tids kulturminner:

Soprum søndre 140/1: Våningshus, bryggerhus, bu og låve.

Soprum nordre 140/2: Våningshus, bu, låve, kraftstasjon.

Bøn 141/1 og 2: Våningshus, bu, skjul og låve.

Villa med stakittgjerde og uthus syd for Bøn.

Soprum sag

Bønsdammen: Damanlegg og fløterhytte

Fossheim 141/9: Våningshus, bu, låve og garasje

Fossheim 141/9: Tømmerrenne

Fossheim 141/9: Bu og låve.

Kolberg, 139/1: Våningshus, sidebygning, bu og låve.

Den eldste kraftstasjonen ved Soprim.

Vernestatus

På syd- og nordsiden av Bønsdammen er det regulert områder for fritidsbebyggelse. Det øvrige området er avsatt som LNF-områder.

Begrunnelse for vern

Området er i kulturminnesammenheng spennende på flere måter. Bebyggelsen på de to Soprumgårdene er staslig og forholdsvis godt bevart. Disse står i fin kontrast til den mindre prangende bebyggelsen på Fossheim. Det er en rekke interessante tekniske kulturminner i området som dammen og tømmerrenna ved Bøn, den gamle dampsgata til Soprum og elektrisitetsverket ved brua over til Soprum.

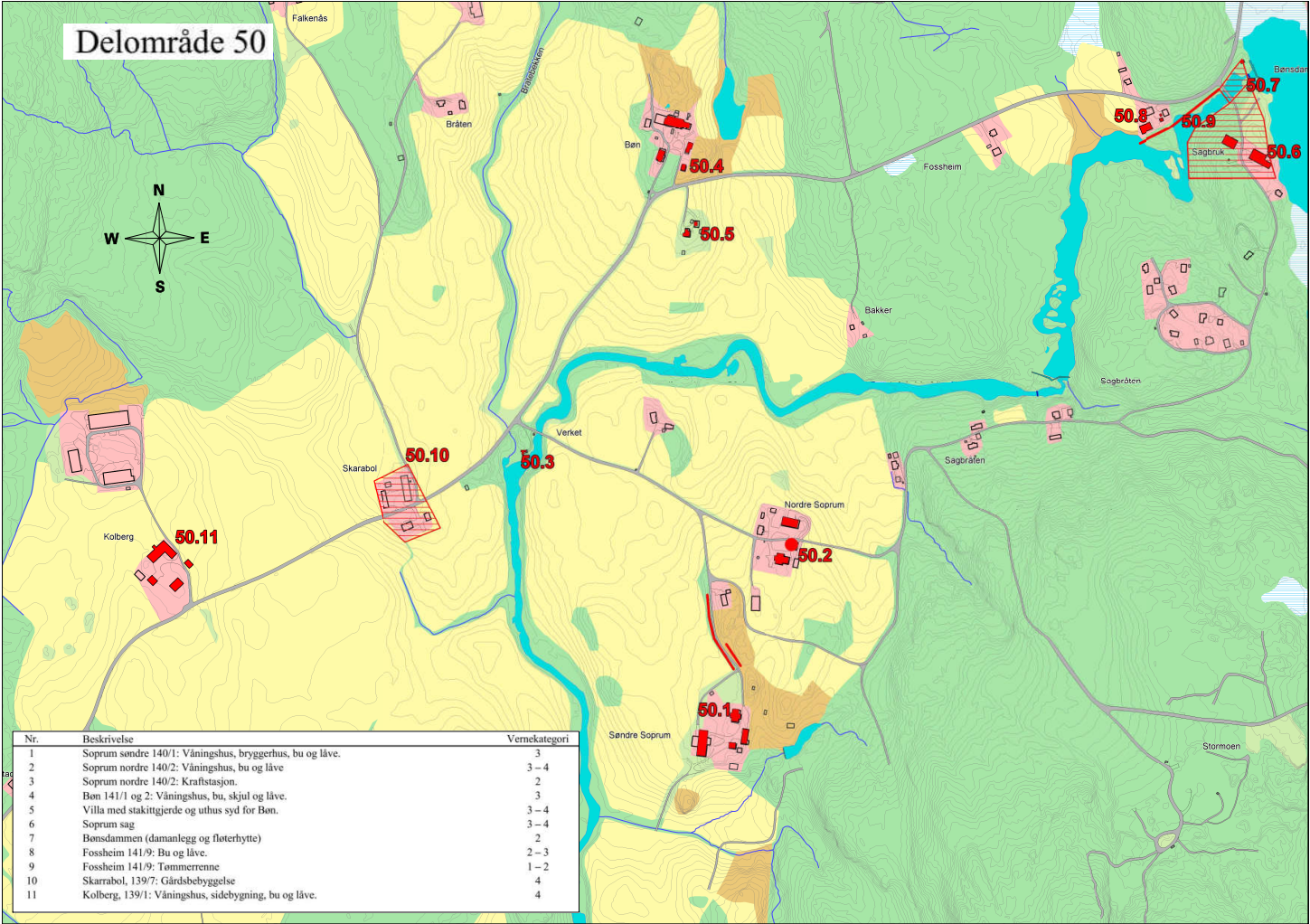
Forslag til forvaltning

Bønsdammen, tømmerrenna, bebyggelsen på Fossheim og elektrisitetsverket ved Soprum bør sikres med en hensynssone med formål bevaring.

Bebyggelsen på Soprum søndre og nordre og Bøn bør bevares, og spredt bebyggelse mellom de klart avgrensede tunene bør unngås.

Store volum på bebyggelsen på Kolberg gjør stedet viktig som landskapselementer.

Delområde 51, Østby og Hjellebøl

Eiendommen Skogen ligger godt eksponert i veikrysset mellom Haldenveien og Østbyveien.

Lokalisering

Området ligger syd for Hjellebøl.

Kort historikk

Østby søndre skal på 1800-tallet ha vært Hølands største gård. Det har gjennom tiden vært mye rikdom på gården og det er en meget interessant slektshistorie til eiendommen. På 1800-tallet ble det anlagt en naturpark i skogholtet syd for tunet på Østby søndre. Her ble det også anlagt en privat gravplass og kapell for familien Holmsen. Hjellebøl hadde i første del av 1900-tallet en omfattende virksomhet rundt torvfabrikken på området. Det var også en rekke småindustri i området ved Skogmoen.

Registreringer

Fornminner:

Hjellevøl 29/1: Gravrøys 350 meter vest for Haldenveien 1699.

Hjellevøl 30/17: Gravrøys cirka 800 meter sydvest for gården

Steinhaugen 27/13: Trolig gravrøys langs veien til Berger cirka 320 meter nordvest for V Berger.

Nyere tids kulturminner:

Hjellevølmosen 29/12: Bestyrerbolig, bu og allé.

Trasé etter nedlagt jernbane

Skaugen 29/21: Bu og låve

Myrvold 124/3: Hus, bu og låve

Østby skole.

Skogen 124/5: Låve.

Østbyveien 24: Småindustribygg ved Skogmoen

Østby skole 124/2: Skole med uthus

Østby 123/1: Gårdsanlegg med våningshus, bu, gårdsdam, hageanlegg og naturpark
Tønneberg 82/1: To sidebygninger, bu og skjul

Tønneberg 82/4: Hus

Tønneberg 82/2: Bu og låve

Sandberg 82/17: Gårdsbebyggelse

Fra gravplassen i parken på Østby

Vernestatus

Delområdet ligger i et LNF-område. Fornminnene er automatisk fredet og Hellesjøvannet er fredet etter naturvernloven.

Det er fremdeles rester igjen etter den omfattende småindustrien som holdt til ved Hjellevøl.

Begrunnelse for vern

Hjellevøl var i første halvdel av 1900-tallet et viktig industriområde i Høland. I tillegg til hjørnesteinsbedriften, torvfabrikken på Hjellevølmosen var det en rekke små snekkerfabrikker og noe handelsvirksomhet i området. Det er fremdeles rester etter bygninger knyttet til de ulike foretakene. Gårdsanlegget på Østby 123/1 er unikt i lokal sammenheng med hageanlegget som inneholder både naturpark og gravsted.

Forslag til forvaltning

Bestyrerboligen og bua ved Hjellevølmosen, jernbanetraséen og hage- og parkanlegget med våningshuset, bua og gårdsdammene på Østby 123/1, Østby skole med uthus og restene etter småindustri bør sikres med hensynssonev med formål bevaring.

Nr.	Beskrivelse	Vernekategori
1	Hjellevøl 29/1: Gravrøys 350 meter vest for Haldenveien 1699.	F
2	Hjellevøl 30/17: Gravrøys cirka 800 meter sydvest for gården	F
3	Steinhaugen 27/13: Trolig gravrøys langs veien til Berger cirka 320 meter nordvest for V Berger.	F
4	Hjellevølmosen 29/12: Bestyrerbolig, bu, låve og allé.	3
5	Trasé etter nedlagt jernbane	2
6	Skaugen 29/21: Bu og låve	4
7	Myrvold 124/3: Hus, bu og låve	4
8	Skogen 124/5: Låve.	3
9	Østbyveien 24: Småindustribygg ved Skogmoen	3
10	Østby skole 125/?: Skole med uthus	2
11	Østby 123/1: Gårdsanlegg med våningshus, bu, gårdsdam, hageanlegg og naturpark med gravplass, trapper, murer og kapell.	2
12	Tønneberg 82/1: To sidebygninger, bu og skjul	4
13	Tønneberg 82/4: Hus	4
14	Tønneberg 82/2: Bu og låve	4
15	Sandberg 82/17: Gårdsbebyggelse	4

Delområde 52, Skedsmo, Løren, Salerud og Brautmet

Gravhaugen på Didriksborg er et viktig landskapselement.

Lokalisering

Området ligger vest for Hølandselva, langs Fylkesvei 115 og den nedlagte jernbanetraséen mellom Løken og Hjellebøl.

Kort historikk

Skedsmo, Løren og Brautmet er av de eldste gårdene i området. De mange gravhaugene tyder på vesentlig bosetting og jordbruksaktivitet her i førkristen tid. På Skedsmo sto det tidligere en skolebygning fra siste halvdel av 1800-tallet. Denne er nå flyttet til Bygdetunet. I den store bygningen på Skedsmo vestre var det kommunelokale for Høland. I etterkrigsårene ble det bygget villaer langs fylkesveien nord for Heia.

Registreringer

Fornminner:

Skedsmo 32/37: Fire gravhauger (Gravhaugåkeren) 200 meter sydøst for gården .

Løren 31/6, 7 og 12: Gravhaug 480 meter vest for gården Løren 31/3.

Didriksborg 32/13: To gravhauger 150 meter øst for gården

Karlstad 32/10: Gravhaug 70 meter vest for gården.

Salerud 31/2: Gravhaug 360 meter nord for gården

Nyere tids kulturminner:

Skedsmo 32/37: Gårdstun

Skedsmo 32/1: Gårdsbebyggelse og gammelt kommunelokale.

Didriksborg 32/13: Gårdsbebyggelse fra begynnelsen av 1900-tallet med hage og allé

32/26: Villa i sveitserstil

32/44: Villa med hage og uthus fra 1950 – 60-tallet.

Trasé etter nedlagt jernbane

Borgersrud 30/9 og 10: Våningshus

Sangen 30 /20 og 21: Våningshus, bu og låve

Solvang 30/12 og 50: Våningshus, sidebygning, bu og låve

Brautmet 28/2, 3 og 4 og 28/1: Gårdsbebyggelse og fondmotiv

Løren 31/3 og 31/6, 7 og 12: Gårdstun som landskapselementer.

Villaen med garasje og diverse uthus var frem til nylig et godt bevart eksempel på byggeskikk fra 1960-tallet.

Vernestatus

Området har status som LNF-område i gjeldende kommuneplan. Villaområdet ved Heia er avsatt med mulighet for spredt boligbygging. Fornminnene i området er automatisk fredet.

Begrunnelse for vern

I dette området finner vi en av kommunens rikeste fornminneforekomster. Det er i regional sammenheng, en stor tetthet mellom gravhaugene akkurat i dette området. Den markante gravhaugen ved Didriksborg er et flott landemerke langs riksveien.

Bebyggelsen på Brautmet flankerer fylkesvei 232 på en flott og berikende måte.

Forslag til forvaltning

Det bør holdes ryddig rundt gravhaugen ved Didriksborg og det bør vurderes å lage en infotavle om de andre fornminnene og kulturminnene i området.

De gamle gårdstunene bør bevares mest mulig og eventuell fortetting bør hovedsakelig skje i tilknytning til det eksisterende villaområdet ved Heia og Nordby.

Nr.	Beskrivelse	Vernekategori
1	Skedsmo 32/37: fire gravhauger 160 meter sydøst for gården.	F
2	Løren 31/6, 7 og 12: Gravhaug 220 meter vest for gården.	F
3	Didriksborg 32/13: To gravhauger 130 meter øst for gården	F
4	Karlstad 32/10: Gravhaug 70 meter vest for gården.	F
5	Salerud 31/2: Gravhaug 360 meter nord for gården	F
6	Skedsmo 32/37: Gårdstun	4
7	Skedsmo 32/1: Våningshus (gammelt kommunelokale) og låve	3
8	Didriksborg 32/13: Gårdsbebyggelse fra begynnelsen av 1900-tallet med hage og allé	4
9	32/26: Villa i sveitserstil	3
10	32/44: Villa med hage og uthus fra cirka 1960-tallet.	4
11	Trasé etter nedlagt jernbane	2
12	Borgersrud 30/9 og 10: Våningshus	3
13	Sangen 30 /20 og 21: Våningshus.	4
14	Sangen 30 /20 og 21: Bu og låve	3
15	Solvang 30/12 og 50: Våningshus, sidebygning, bu og låve	3
16	Brautmet 28/1: Gårdsbebyggelse og låve som fondmotiv	4
17	Brautmet 28/2, 3 og 4: Gårdsbebyggelse og hage med trær og portstolper	3
18	Løren 31/3: Gårdsbebyggelse som landskapselement.	3 – 4
19	Løren 31/6, 7 og 12: Gårdsbebyggelse som landskapselement.	3

Delområde 53, Nes, Tøyen, Goro, Kongtorp og Sandem

Gården Nordli har bevart en rekke av de små husene som tidligere var vanlige å finne på alle bruk, men som nå begynner å bli sjeldne. Spesielt eldre garasjer er en truet bygningstype.

Lokalisering

Området ligger øst for Hølandselva, langs fylkesvei 232 fra Nes østre og nord til Sandem skole

Kort historikk

Gårdene i området har trolig vært ryddet i over to tusen år. Det er registrert en rekke gravhauger her som er klare indisier på etablert bosetting i førkristen tid. På Tøyen er det gjort flere gullfunn fra jernalderen som kan tyde på at menneskene her i den tiden hadde en rikdom over det vanlige.

Registreringer

Fornminner:

Tøyen 21/1: Fem gravhauger 250 meter nord for Nes østre

Tøyen 21/2: Gravhaug ved veien cirka 70 meter syd for krysset ved Haugli

Sandem nordre 20/1: Gravhaug 350 meter syd for gården

Sandem nordre 20/1 og 2: 8 gravhauger 250 meter nordvest for Sandem skole

Nyere tids kulturminner:

Nes østre 25/2 og 3, 25/12: Gårdsbebyggelse og bjørketrær som kulturminner og landskapselement.

Nes østre 25/2 og 3: Vei med brukar i kulturlandskap med låve som fondmotiv

23/2, 23/4 mfl: Kulturlandskap

Nordli 24/10: Våningshus, bryggerhus, bu og låve

Haugen 24/9. Våningshus og låve

Høye 24/15: Våningshus og uthus i hage med granhekk, bjørketrær og flaggstang.

Østreng 24/8: Våningshus, bu og låve

Fredlund 23/18: Våningshus med granhekk og låve

22/7: Villa i etterkrigsmodernisme

Tøyen søndre 21/1 og 2: Gårdsbebyggelse og bjørkeallé

Tøyen østre 21/1: Gårdsbebyggelse som landskapselement

Goro 19/1: To våningshus og låve

Sandem skole: Skolebygning, bu, do og uthus

Titterud, 23/2 og 23/6: klyngetun

Vestre Østreng, 24/2: Våningshus, bryggerhus, bu og låve

Søndre Østreng, 24/5: Våningshus, bryggerhus, bu og låve

Østreng Nordre, 24/8: Våningshus, bu, låve og vognskjul

Nesveien 397,395, 393, 405, 407 og 409: Helhetlig etterkrigsbebyggelse

Langs Nesveien står en gruppe villaer som ble bygget i etterkrigstiden. Husene utgjør et helhetlig bygningsmiljø og bør bevares.

Vernestatus

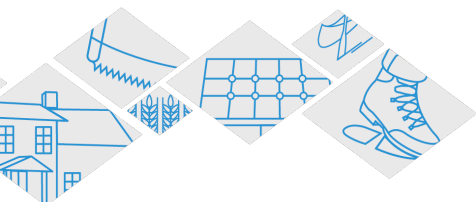
Området har status som LNF-område i gjeldende kommuneplan. Fornminnene i området er automatisk fredet.

Begrunnelse for vern

Området med sitt snirklede veinett og rike forekomst av gravhauger gjør det egnet til tur og rekreasjonsområde. Sandem skole er et godt bevart skoleanlegg fra tidlig på 1900-tallet.

Forslag til forvaltning

De mange gravhaugene i området bør skiltes og gjøres tilgjengelig for turgåere. Det bør vurderes å lage avstikkere til fornminnene fra sykkelveien på den nedlagte jernbanetraséen. Brukaret og den snirklede veien opp til Nes østre bør sammen med gårdsbebyggelsen bevares. Det gamle skoleanlegget på Sandem bør reguleres til bevaring. Det åpne landskapet mellom de ulike gårdstunene bør holdes åpne og allébeplantninger og andre store løvtrær på tunene bør bevares.

Nesveien 303 er et godt eksempel på etterkrigsmodernisme. Denne hustypen var spesielt populær på 1960-tallet.

Nr.	Beskrivelse	Vernekategori
1	Tøyen 21/1: Fem gravhauger 200 - 250 meter nord for Nes østre	F
2	Tøyen 21/2: Gravhaug ved veien 70 meter syd for krysset ved Haugli	F
3	Sandem nordre 20/1: Gravhaug 400 meter syd for gården	F
4	Sandem nordre 20/1 og 2: 8 gravhauger 200 meter nordvest for Sandem skole	F
5	Nes østre 25/2 og 3, 25/12: Gårdsbebyggelse og bjørketrær som kulturminner og landskapselement.	4
6	Nes østre 25/2 og 3: Vei med brukar i kulturlandskap med låve som fondmotiv	3
7	23/2, 23/4 mfl: Kulturlandskap	3
8	Nordli 24/10: Våningshus, bryggerhus, bu, garasje, hønsehus? og låve	3
9	Haugen 24/9. Våningshus og låve	4
10	Høye 24/15: Våningshus og uthus i hage med granhekk, bjørketrær og flaggstang.	3
11	Østreng 24/8: Bu og låve. Låven viktig fondmotiv fra vest.	3
12	23/18: Våningshus med granhekk og låve	3
13	22/7: Villa i etterkrigsmodernisme	3
14	Tøyen søndre 21/1 og 2: Gårdsbebyggelse og bjørkeallé	3 – 4
15	Tøyen østre 21/1: Gårdsbebyggelse som landskapselement	4
16	Goro 19/1: To våningshus og låve	4
17	Sandem skole: Skolebygning, bu, do og uthus	2
18	Titterud, 23/2 og 23/6: klyngetun	4
19	Vestre Østreng, 24/2: Bryggerhus og bu	3

20	Vestre Østreng, 24/2: Våningshus og låve	4
21	Søndre Østreng, 24/5: Våningshus, bryggerhus, bu og låve	3
22	Østreng Nordre, 24/8: Våningshus, bu, låve og vognskjul	4
23	Nesveien 397,395, 393, 405, 407 og 409: Helhetlig etterkrigsbebyggelse	3

Delområde 54, Naddum, Rakkestad og Auten

Ungdomslokalet på Søndre Rakkestad.

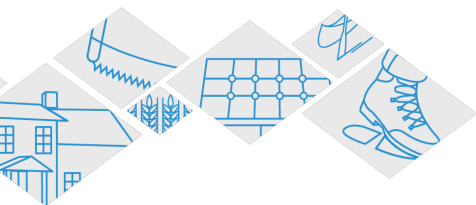
Lokalisering

Området ligger nord og øst for Løken langs Fylkesvei 115 og Hølandselva.

Kort historikk

Både Naddum og Auten er svært gamle gårder. Rakkestad har trolig vært én meget stor gård før reformasjonen. På nordre Rakkestad har det vært tingstue, i en tid på 1800-tallet skysstasjon, herredsstyresal, landhandel og postkontor. Nord for gården var det i siste halvdel av 1800-årene et meieri. På søndre Rakkestad ble det på 1900-tallet reist et ungdomslokale.

På vestsiden av Hølandselva ved Naddumskansen er det spor etter skanser fra et elveskansesystem langs vassdraget fra Ydersnes til Lierfoss. Svenske tropper skal ha tatt seg inn på Naddum og røvet med seg mat under trefningene i den store nordiske krig i 1716.

Registreringer

Fornminner:

Naddum nordre 15/1: Gravrøys 570 meter nordøst for gården og to gravhauger ved Sydstuen

Enga 56/2: Gravhaug 225 meter syd for gården

Rakkestad midtre 56/1: 13 gravhauger 500 – 700 meter nordvest for gården

Nyere tids kulturminner:

Naddumskansen 32/71: Skanse etter krigen mot svenskene i 1716

Naddum søndre 16/2: Gårdsanlegg med våningshus, sidebygning, bu, låve og diverse uhus fra tiden rundt 1900

Naddum 15/1 og 16/2: Bryggerhus, låve og kulturlandskap

Auten søndre 14/9: Våningshus, bu, låve og garasje

Auten nordre 14/1: Gårdsanlegg med bebyggelse og trerekke.

Rakkestad søndre 55/3: Våningshus, sidebygning, bu, grisehus, låve

Ungdomslokalet

Rakkestad 55/45: Våningshus

Rakkestad mellom 56/1: Våningshus og gammelt hageanlegg

Rakkestad nordre 57/47: Våningshus og låve

Rakkestad nordre 57/2: Låve

Nedlagt jernbanetrasé

Søndre Auten med våningshus og låve. Bebyggelsen er typisk for første del av 1900-tallet.

Vernestatus

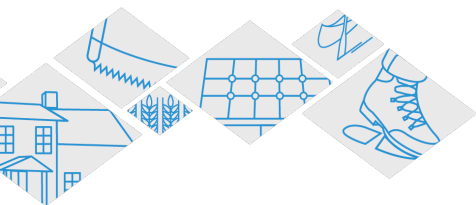
Noen av villaene langs Haldenveien er regulert til boligformål. De øvrige områdene har status som LNF-område i gjeldende kommuneplan. Fornminnene i området er automatisk fredet.

Begrunnelse for vern

De mange gravhaugene i området gjør stedet interessant som potensielt tur- og rekreasjonsområde. Restene etter skanser fra krigen i 1716 er av høy historisk interesse og verdi. De ulike Rakkestad-brukene ligger godt eksponert fra Fylkessvei 115 og har stor betydning for opplevelsen av å reise i området. Kulturlandskapet øst og nord for Naddum nordre beriker området.

Forslag til forvaltning

Det bør lages en skiltet turvei ut fra jernbanetraséen og til de mange gravhaugene i området. Restene etter den gamle skansen bør sikres og merkes. Den gamle hagen på Rakkestad mellom og bebyggelsen på alle brukene ved Rakkestad bør restaureres. Kulturlandskapet ved Naddum bør holdes i hevd og beites.

Drengestuer og bryggerhus var det tidligere på de fleste gårdsbruk. Nå begynner disse små husene å bli sjeldne, og det er viktig å bevare de som er igjen. Over ser vi veslebygningen på Nordre Naddum

Nr.	Beskrivelse	Vernekategori
1	Naddum nordre 15/1: Gravrøys 570 meter nordøst for gården og to gravhauger ved sydstuen	F
2	Enga 56/2: Gravhaug 225 meter syd for gården	F
3	Rakkestad midtre 56/1: 13 gravhauger 500 – 700 meter nordvest for gården	F
4	Naddumskansen 32/71: Skanse fra midten av 1600-tallet eller før, benyttet under krigen mot svenskene i 1716	2
5	Naddum søndre 16/2: Gårdsanlegg med våningshus, sidebygning, bu og låve.	3
6	Naddum 15/1 og 16/2: Bryggerhus, låve og kulturlandskap.	3
7	Auten søndre 14/9: Våningshus, bu, låve og garasje.	3
8	Auten nordre 14/1: Gårdsanlegg med bebyggelse og trerekke.	4
9	Rakkestad søndre 55/3: Våningshus, sidebygning, bu, grisehus, låve	3

10	Ungdomslokalet	3
11	Rakkestad 55/45: Våningshus	3
12	Rakkestad mellom 56/1: Våningshus og gammelt hageanlegg	3
13	Rakkestad nordre 57/47: Våningshus og låve	4
14	Rakkestad nordre 57/2: Låve	4
15	Nedlagt jernbanetrasé	2

Delområde 55, Kjelle, Leiren og Eidsverket

Aurskog- Høland kommune har en håndfull gårdshus fra siste del av 1800-tallet av høy arkitektonisk kvalitet. Hovedbygningen på Eidsverket er én av disse. Særegent for denne bygningen er at andre etasje, som oppfattes som viktigere enn førsteetasje, er høyere. Dette fenomenet kalles innen arkitekturen for «Piano nobile».

Lokalisering

Området ligger øst for Hølandselva ved Bjørkelangen.

Kort historikk

Eidsverket er trolig det området som har den rikeste industrihistorien i kommunen. Tidlig på 1600-tallet var det sagbruksvirksomhet på eiendommen. I 1760-årene ble jernverket «Zitten» startet og i en kort periode fra 1813 til 1820 var det glassverk ved Eidsverket. Utover 1800-tallet ble det også bygget bomullsveveri og spikerverk ved Åmotfoss.

Leiren ble etablert i 1941 som arbeidstjenestesleir. Senere i krigsårene ble leiren benyttet som evakueringshjem for tvangsevakuerte fra Nord Norge. Etter krigen fungerte leiren som soningssted for landssvikere. Staten kjøpte gården Kjelle på 1940-tallet og det ble etter hvert etablert en yrkesskole der med vekt på land- og skogbruk. I veslebygningen på Kjelle var det i tiden rundt 1900 apotek, tannlege og manufakturforretning.

Registreringer

Fornminner:

Kjelle, 1/1: Gravrøys cirka 250 meter nord for Myrvoll.

Kjelle, 1/1: Hulvei cirka 400 meter nord for Myrvoll

Eidsverket, 2/275: Gravhaug cirka 100 meter nordvest for tunet.

Nyere tids kulturminner:

Kjelle 1/1: Diverse gårdsbebyggelse

Solhaug, Ihletoppen 1/6: Villa i klassisistisk stil

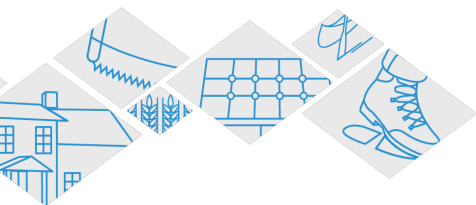
Myrvoll 1/22: Våningshus, bu og låve.

Eidsverket 2 og 3/1: Våningshus bygget etter «piano nobile-prinsippet» med en edlere/ flottere annen etasje enn førsteetasjen som rommer kjøkken og mer hverdagslige sysler. Åttekantet bu, bestyrerbolig, agronombolig, låve, damanlegg med turbinrør

Bjørkelangen leir, 2/273: Arbeidstjenesteleir/militærleir fra andre verdenskrig

Kulturlandskap og gammel vei fra Eidsverket til Pålerud

Eid skanse: Festningsanlegg bygget mellom 1673 og 1675

Bebyggelsen på Bjørkelangen leier bør settes i stand og tilgjengeliggjøres for besøkende.

Vernestatus

De bebygde områdene på Kjelle har status som *offentlig eller privat tjenesteyting*. Eidsverket er regulert til bevaring og har i tillegg arealformål *Bebyggelse og anlegg*. Den gamle sagtomta ved Eidsbruket er regulert til *Næringsvirksomhet* og arealet nordvest for dette til *Fremtidig boligbebyggelse*. Skanseåsen er regulert til *boligformål* og Leieren er regulert til bevaring i kombinasjon med arealformålet *andre typer bebyggelse og anlegg*.

Det øvrige arealet ligger i et LNF-område.

Forstøtningsmur og rørgate til kraftverket på Eidsverket.

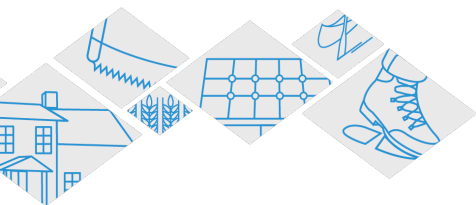
Begrunnelse for vern

Industrihistorien som er knyttet til Eidsverket er unik både i lokal og regional sammenheng. Gårdsbebyggelsen til Eidsverket er storslagen og flotte elementer i nærområdet til Bjørkelangen. Leiren er et viktig kulturminne over nyere krigshistorie. Anlegget er forholdsvis lite noe som gjør det overkommelig å ta vare på husene og gjerdet rundt. Kulturlandskapet langs veien forbi Leiren er flott og et fint turområde.

Forslag til forvaltning

Det bør foretas en grundig registrering og skilting av de mange industriaktivitetene som har funnet sted ved Eidsverket gjennom tidene. Det bør etableres turveinett der historien kan formidles gjennom ulike medier. Kulturlandskapet langs veien forbi Leiren bør opprettholdes og høstes/beites. De åpne områdene rundt Eidsverket bør holdes åpne som fortsatt landbruksarealer.

Nr.	Beskrivelse	Vernekategori
1	Gravrøyser	F
2	Kjelle 1/1: Diverse gårdsbebyggelse	4
3	Solhaug 1/6: Villa i klassisistisk stil og uthus	3
4	Myrvoll 1/22: Våningshus, bu og låve.	4
5	Eidsverket 2 og 3/1: Våningshus bygget etter «piano nobile-prinsippet» med en edlere/ flottere annen etasje enn førsteetasjen som rommer kjøkken og mer hverdagslige sysler. Sekskantet bu, bestyrerbolig, agronombolig, låve, damanlegg med turbinrør og kraftstasjon fra 1896	1 – 2
6	Bjørkelangen leir: Militærleir fra andre verdenskrig med vaktstue og forsamlingslokale	2
7	Kulturlandskap og gammel vei fra Eidsverket til Pålerud	2
8	Eid skanse: Festningsanlegg fra 1670-årene	1
9	Eksismoa 2/1: Gammelt eksersissted (utenfor kartutsnittet)	2
10	Dyregraver ved sandtaket på eksismoa	F
11	Masovnnens plassering på Zitten jernverk	2
12	Bomullspinneriets plassering	2
13	Glassverkets plassering	2
14	Trasé for sidespor på jernbanen	2

Delområde 56, Ovlien

Låve og sauefjøs på skogfinneplassen Mikkeldrud etter istandsetting. Nå (2020) er hele eiendommen i ferd med å bli fredet av Riksantikvarne.

Lokalisering

Området ligger langs Fylkesvei 236.

Kort historikk

Det var trolig flere gårdsbruk i området i middelalderen, men etter svartedauden midt på 1300-tallet ble disse områdene lagt øde til fordel for mer lettdrevne gårder ellers i regionen. Som følge av befolkningsveksten etter reformasjonen ble de gamle kulturområdene tatt i bruk igjen og gårder og plasser bygget. Parallelt med dette var det en viss innvandring fra Finland i området. Flere navn som Badstutjern og Neverskotjern kan trolig knyttes til den finske befolkningen i området.

Registreringer

Fornminner:

Ovlien øvre 162/2: Gravrøys ved tunet

Nyere tids kulturminner:

Mikkelrud 172/29: Skogfinneplass med våningshus, bu, potetkjeller, sauefjøs, tømmerlåve og murer etter smie, sag og kvern og kulturlandskap.

Haukelund, 172/3 m fl: Skogfinneplass med våningshus, bu, potetkjeller tømmerlåve med fjøs og stall og kulturlandskap.

Haugen 172/3: Gårdstun med tømmerlåve angivelig fra 1700-årene

S. Ovlien 162/12: Våningshus og uthus

Ovlien samfunnshus, 162/3: Forhenværende grendeskole.

Ø. Ovlien 162/2: Våningshus, drengestue, bu og låve

N. Ovlien 162/29: Våningshus, bu og låve

Heia, 172/3 m fl.: Rester etter gammel boplass. Terrassert landskap

Bergmyra, 172/1: Våningshus, bu, sauefjøs, mur etter potetkjeller og fundament til låve.

Gamle boplasser på skogen: Liervangen, Martinbråten, Kloppmyra, Haugbråten og Saugmyra.

Skogshusvære syd for Kloppmyra

Tangen 162/7: Tun med våningshus, bu og låve

Vika, 162/39: Våningshus, bu og låve

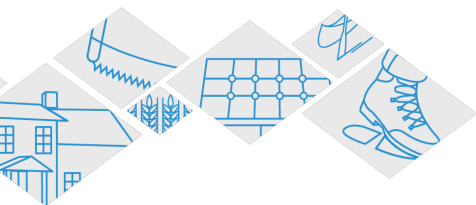
Kombinert skogshusvære og stall i Nordby skog like syd for Kloppmyra.

Vernestatus

Området er et LNF-område, men med mulighet for spredt boligbygging. Fornminnet ved Ovlien øvre er automatisk fredet. Skogfinneplassen Mikkeldrud er underfredning (2020).

Begrunnelse for vern

Ovlien er «et rike for seg selv». Mange av bostedene i randsonen kan trolig knyttes til finnebosetting på 16- og 1700-tallet, mens de mer sentrale gårdsområdene rundet Ovlien trolig har hatt bosetting fra middelalderen eller tidligere. Området viser på en fin måte hvordan de ulike bostedstypene ble lagt henholdsvis på de åpne jordbruksområdene og de mer marginale skogs plassene.

Tømmerlåven på Haugen er trolig bygget i siste halvdel av 1700-tallet.

Forslag til forvaltning

Når det åpnes for spredt boligbygging i området bør det tas hensyn til de gamle gårdstunene og kulturmarken rundt disse. Det bør settes av en tilstrekkelig ubebyggt sone mellom eventuelle nybygg og de gamle gårdstunen. Nye bygninger knyttet til gårdsbrukene bør enten plasseres slik at de forsterker tunfølelsen, eller i tilfeller der de nye bygningsvolumene ikke naturlig får plass på de etablerte tunene, plasseres i randsoner mot skog eller høydedrag.

De klart definerte tunene med bebyggelse på søndre-, øvre- og nordre-Ovlien bør opprettholdes.

Låven på Haugen og bebyggelsen på Bergmyra bør bevares som gode eksempler på eldre byggeskikk og på grunn av høy alder på låven på Haugen og uthuset på Bergmyra.

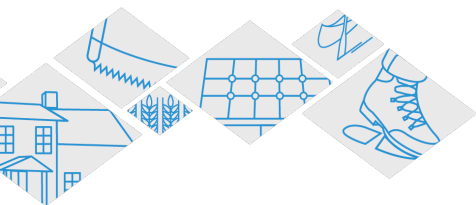
Samfunnshuset bør bevares som minne over et viktig bygg i et lite lokalsamfunn.

Tunet på Haukelund er godt bevart med gamle hus og ivaretatt kulturlandskap.

Nr.	Beskrivelse	Vernekategori
1	Ovlien øvre 162/2: Gravrøys ved tunet	F
2	Mikkelrud 172/29: Skogfinneplass med våningshus, bu, potetkjeller, sauefjøs, tømmerlåve og murer etter smie, sag og kvern og kulturlandskap.	F
3	Haukelund, 172/3 m fl: Skogfinneplass med våningshus, bu, potetkjeller tømmerlåve med fjøs og stall og kulturlandskap.	2
4	Haugen 172/3: Tømmerlåve angivelig fra 1700-årene	2
5	Øvre Bergerud, 167/21: Våningshus, potetkjeller og låve med fjøs.	3
6	S. Ovlien 162/12: Våningshus og uthus	3
7	Ovlien samfunnshus, 162/3: Forhenværende grendeskole	2 -3
8	Ø. Ovlien 162/2: Våningshus, drengestue, bu og låve	3
9	N. Ovlien 162/29: Våningshus, bu og låve	4
10	Heia, 172/3 m fl.: Rester etter gammel boplass. Terrassert landskap	2
11	Nordby skog, 172/1: Skogshusvære syd for Kloppmyra	3
12	Bergmyra, 172/1: Våningshus, bu, sauefjøs, mur etter potetkjeller og fundament til låve.	2
13	Gamle boplasser på skogen: Liervangen, Martinbråten, Kloppmyra, Haugbråten og Saugmyra.	2
14	Vika, 162/39: Tun med våningshus, bu og låve.	4
15	Tangen 162/7: Tun med våningshus, bu og låve	3 - 4

Delområde 57, Nordre og Søndre Mangen

Mangen kapell.

Lokalisering

Området ligger helt nord/øst i kommunen ved Mangensjøen

Kort historikk

Mangengårdene skriver seg trolig helt fra middelalderen. De ble lagt øde etter svartedauden og ble først på slutten av 1500-tallet tatt i bruk igjen. Gårdene har alltid vært store skogeiendommer. Jakt og fiske var de viktigste verdiene frem til 1600-tallet men da ble tømmer etter hvert en vesentlig salgsartikkel.

På gården Øvre Soot kommer den kjente kanalbyggeren Engebret Soot fra. Det er en rekke kanaler, sluser og demninger som er bygget under hans ledelse.

Registreringer

Fornminner:

Det er ikke registrert noen fornminner i Aurskog - Høland sitt areal, men like over grensen i Nes kommune, cirka 350 meter nordøst for Vikodden bruk, er det registrert en steinalderboplass. Sannsynligheten for at det er tilsvarende spor på Aurskogs side av kommunegrensen er stor.

Sotholtet.

Nyere tids kulturminner:

Nordre Mangen 164/1 og 8: Gårdstun med våningshus og låve.

Nordre Mangen 164/1 og 8: Damanlegg

Nordre Mangen 164/8: Kulturlandskap mellom kirken og gården.

Mangen kirke: Kirke i tømmer fra 1903

Søndre Mangen 163/1: Jakthytte med to staller og kulturlandskapet rundt

Søndre Mangen 163/1: To våningshus, bu og låve

Søndre Mangen 163/1: Demning i sydenden av Sotsjøen og ruin etter kvern og sag i Sotbekken. Angivelig bygget av E. Soot tidlig på 1800-tallet.

Sot vestre 163/9: Bauta over Engebret Soot.

Øysjøfoss 163/15: Våningshus, bu, damanlegg, kullmile, tømmerrenne, smie, potetkjeller, vannsag .

Sotholtet, 163/12: Våningshus og bu

Jakthytte og stall på Søndre Mangen.

Vernestatus

Området er i gjeldende kommuneplan avsatt til LNF-område. Mangen kapell er listeført av Riksantikvaren.

Begrunnelse for vern

Mangen kapell er med sin beliggenhet ved et vakkert nes ut i Viksjøen, et meget vakkert sted. Kulturlandskapet rundt Mangen Nordre er sjarmerende og bygningsmassens mørke, noe dystre fargesetting gir assosiasjoner til folkeeventyrenes kongsgårder og noe originalt.

lysthus med de opprinnelige stallene fremdeles bevart, er svært sjeldne å finne. Mangen Søndres øvrige bebyggelse er viktige identitetsmerker ved et veikryss. Bebyggelsen på Øysjøfoss har hus til mange funksjoner bevart i tillegg til rester etter kullmiler og damanlegg og tømmerrenne.

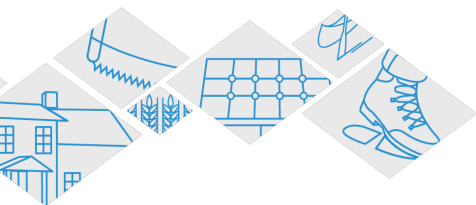

Gårdsbebyggelsen på Søndre Mangen.

Forslag til forvaltning

Mangen kapell og jakthytten med staller ved Mangen søndre bør sikres med en hensynssone med formål bevaring. Husene på Mangen nordre med kulturlandskapet rundt bør bevares slik det fremstår i dag og kulturlandskapet mellom kapellet og gården samt demningen bør sikres med en hensynssone med formål bevaring. De ulike småhusene og anleggene ved Øysjøfoss bør bevares. Bebyggelsen på Mangen søndre bør bevares.

Nr.	Beskrivelse	Vernekategori
1	Nordre Mangen 164/1 og 8: Gårdstun med våningshus, uthus og kulturlandskap	3
2	Nordre Mangen 164/1 og 8: Damanlegg	2
3	Nordre Mangen 164/8: Kulturlandskap mellom kirken og gården.	2
4	Mangen kirke: Kirke i tømmer fra 1903	1
5	Søndre Mangen 163/1: Jakthytte med to staller og kulturlandskapet rundt	1
6	Søndre Mangen 163/1: To våningshus, bu og låve.	3
7	Søndre Mangen 163/1: Demning i sydenden av Sotsjøen og ruin etter kvern og sag i Sotbekken. Angivelig bygget av E. Soot tidlig på 1800-tallet.	3

8	Sot vestre 163/9: Bauta over Engebret Soot.	2
9	Øysjøfoss 163/15: Våningshus, bu, damanlegg, kullmile, tømmerrenne, smie, potetkjeller, vannsag .	2 – 3
10	Sotholtet, 163/12: Våningshus og bu	3

Delområde 58, Foss, Morgenlien, Haug og Damhaug

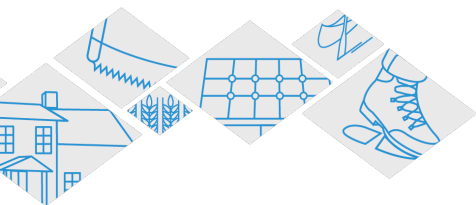
Eiendommen Morgenlien ligger godt synlig langs Nordre Mangen vei.

Lokalisering

Området ligger langs fylkesvei 238 nord/øst for Nordby

Kort historikk

På grunn av det naturlige vannfallet i området har det de siste fem hundre årene fram til cirka 1950 vært stor aktivitet i de ulike fossefallene. Vassdraget har også hatt en viktig rolle i transport av tømmer fra Mangen og ned til Aurskog.

Registreringer

Fornminner:

Det er ikke registrert noen fornminner i området.

Nyere tids kulturminner:

Nordby nordre 172/1: Mølle og ruin etter sager ved Børtaelva

Foss, 167/24: Våningshus, bu, låve og eldre hvilebu for kullbrenning.

Morgenlien 172/14: Gårdstun med våningshus, bu, skjul og låve

Damhaug 172/22: Våningshus, bu og låve

Tømmerrenna

Vernestatus

Området er i gjeldende kommuneplan avsatt til LNF-område.

Gammel mølle i vassdraget Kvisla.

Begrunnelse for vern

Restene etter sager, demningen og det gamle kvernhuset i strykene fra Atthaldsdammen ved Damhaug og ned til Foss ligger svært tett og gjør området spennende for oppdagelsesferder for personer med interesse for vannkrafts- og lokalhistorie.

Bebyggelsen på Morgenlien og Foss er godt bevarte tun med våningshus fra tidlig på 1800-tallet, gammel bu og låver.

Forslag til forvaltning

Dammen, vannrennene, tømmerrenna, kvernhuset og murrestene etter sagene bør reguleres til bevaring og området ryddes slik at det blir tilgjengelig for interesserte å komme ned til de ulike objektene.

Tunene på Morgenlien og Foss bør bevares.

Våningshuset på Foss er trolig opprinnelig oppført rundt år 1800. Trolig cirka femti år senere ble huset ombygd til dagens form.

Nr.	Beskrivelse	Vernekategori
1	Nordby nordre 172/1: Mølle og ruin etter sag nede ved Børta	2
2	Morgenlien 172/14: Gårdstun med våningshus, bu, skjul og låve	3
3	Tømmerrenna	2
4	Foss, 167/24: Våningshus, bu, låve og eldre hvilebu for kullbrenning	2- 3
5	Damhaug172/22: Våningshus, bu og låve	4
6		
7		
8		
9		

Delområde 59, Maurtua, Ilebekk, Ringstad og Øsken

Hovedbygningen på Øsken ble trolig oppført på 1880-tallet, og hadde opprinnelig enda høyere vinduer. Dagens fasadeutforming fikk huset på 1960-tallet da arkitekt Mads Haneborg flyttet til gården.

Lokalisering

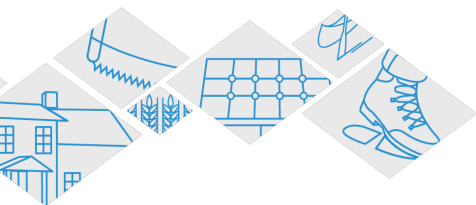
Området ligger sydøst for innsjøen Bjørkelangen mellom sjøen og skogen mot Setskog og syd til og med krysset ved Øsken.

Kort historikk

Ilebekk, Ringstad og Draurud er trolig de eldste gårdene i området. Det er imidlertid Øsken som har vært mest markant i den senere tid. Øsken var opprinnelig ingen stor gård, men på 1800-tallet ble den en stor både jord- og skogeiendom.

Allerede på 1850-tallet ble det bygget skole ved Klava. Dagens bygning er fra 1899.

På Ilebekk ble det tidlig på 1960-tallet satt opp et bedehus for pinsemenigheten, kalt Sion. Bygningen var gjenbrukt og kom fra Bjørkelangen Leir.

Registreringer

Fornminner:

Håby 6/10: Gravhaug 45 meter øst for gården.

Nyere tids kulturminner:

Nyveien 383, 5/19: Bedehus. Opprinnelig fra Bjørkelangen leir.

Enga nordre 9/4: Låve

Enga søndre 9/3: Bu, grisehus og låve

Smedsrud 9/6 og 11: Våningshus, bu og låve

Ilebekk Søndre, 6/1,2 og 4: Våningshus, bu, tømmerlåve?, tuntre og gårdsdam

Ringstad 9/1: Våningshus, sidebygning, bu, hønsehus, diverse små uthus, låve og sag

Ringstad 9/2: Våningshus og bu

Klava 10/6: Gammel skole med bu, do og uthus

Klava 11/1: Gårdstun med To våningshus, bu, låve og div småhus

Øsken 10/3 mfl.: Våningshus, sidebygning, bu, låve, hvilebrakke og alléer

Bua og våningshuset på Ringstad.

Vernestatus

Området er i gjeldende kommuneplan avsatt til LNF-område

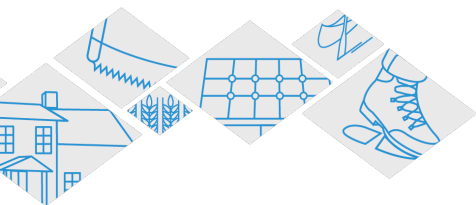
Begrunnelse for vern

Gården Øsken ligger som en kongsgård avskjernet for seg selv. Bebyggelsen er klassisistisk og har et monumentært formspråk som forsterkes av alléen langs gårdsveien. Gården eies i dag av en stiftelse og bevaring er en av stiftelsens formål.

Gårdsbebyggelsen på Ringstad er et flott innslag langs bygdeveien. Stedet har en rekke godt bevarte hus og ligger godt i landskapet på en liten høyde.

Gårdstunet på Klava har en rekke flotte og verneverdige bygninger. Bygningene fremstår som godt ivaretatt, og beriker opplevelsesverdien av området.

Den gamle skolen med uthus på Klava er et viktig kulturminne for lokalmiljøet.

Klava skole fra 1899

Forslag til forvaltning

Bebyggelsen, hagen og alléene på Øsken bør reguleres til bevaring. Hagen med våningshus og bu bør vurderes som fredningsverdig. Den gamle skolebygningen med uthus på Klava bør bevares. Bebyggelsen på Ringstad bør bevares og eieren bør informeres om tilskuddsordninger som kan bidra til å vedlikeholde bygningsmassen. Bebyggelse, beplantning og gårdsdam på Ilebekk søndre bør bevares.

Nr.	Beskrivelse	Vernekategori
1	Håby 6/10: Gravhaug 45 meter øst for gården.	F
2	Nyveien 383. 5/19: Bedehus. Opprinnelig fra Bjørkelangen leir	4
3	Enga nordre 9/4: Låve	4
4	Enga søndre 9/3: Bu, grisehus og låve	3
5	Smedsrud 9/6 og 11: Våningshus, bu og låve	4
6	Ilebekk Søndre, 6/1,2 og 4: Våningshus, bu, låve, tuntre og gårdsdam	3 – 4
7	Ilebekk Vestre, 4/18: Våningshus med eternutkledning og låve.	4

8	Ringstad 9/1: Våningshus, sidebygning, bu, hønsehus, diverse små uthus, låve og sag	2
9	Ringstad 9/2: Våningshus og bu	2
10	Klava 10/6: Gammel skole med bu, do og uthus	2
11	Klava 11/1: Gårdstun med To våningshus, bu, låve og div småhus	2 - 3
12	Øsken 10/3 mfl.: Våningshus, sidebygning, bu, låve, hvilebrakke og alléer	1 - 2

Delområde 60, Kolstad, Brudal og Fossum

Slepebåten Mjølner på vei over land. Skinnegangen til båten ligger fremdeles barevt i terrenget

Lokalisering

Området ligger syd i Setskog i sydvestenden av Setten

Kort historikk

Kolstad var opprinnelig hovedbruket i området. På 1800-tallet ble gården delt opp i flere bruk.

På 1700- og 1800-tallet ble det en kraftig økning innen skogbruket i området. Særlig transporten av virket ut av skogen og ned mot Haldensvassdraget ble et viktig prosjekt med slusesystemer, hestejernbane og båtslep. Ved Kolstadfoss er det et eid mellom Setten og Mjermen. For å få tømmersepet over ble tømmeret sendt i ei renne ved fossen mens slepebåten kjørte inn på ei tralle på en anlagt skinnegang for så, for egen maskin, å trekke seg over høyden og rulle ned i vannet på den andre siden.

Registreringer

Fornminner:

Det er ikke registrert noen fornminner i området.

Tunet og kulturlandskapet på Fossum.

Nyere tids kulturminner:

Veimerke ved krysset Kolstadvika: Støpejernplate med inskripsjon.

Kolstadfoss: Skinnegang etter «båtbane», hvilebu og rester etter tømmerrenne.

Fossum 148/11: Våningshus, bu, svinestall og låve

148/53: Funkishus

Brudal 148/5: Bu

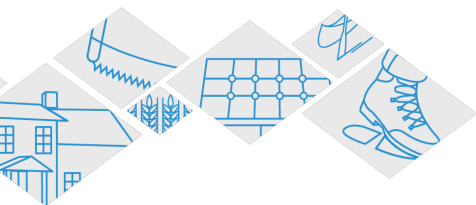
Kolstad søndre 148/6: To våningshus, bu og låve

Kolstad midtre 148/2 og 3: To våningshus, bu og låve

Kolstad midtre og søndre: Kulturlandskap

148/12: Kolstad Nordre, To våningshus, bu og låve

Skjeggenesveien 342, 148/12: villa med garasje.

Skjeggensveien 342: Funkisvillaen med tilhørende garasje/uthus er svært lite endret, og fremstår som et av bygdas mest autentiske byggmesterfunkisanlegg.

Vernestatus

Området er i gjeldende kommuneplan avsatt til LNF-område

Begrunnelse for vern

Restene etter «båtbanen» med hvilebu ved Kolstadfoss er unik i både regional og nasjonal sammenheng. I en stor skogkommune som Aurskog Høland er det viktig å bevare minner etter denne viktige næringsveien. Bebyggelsen på de ulike Kolstadgårdene er godt bevart og godt eksponert fra bygdeveien.

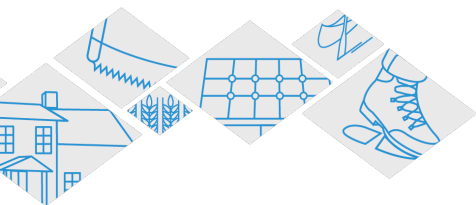

Forslag til forvaltning

Det gamle veimerket ved krysset –Kolstadvika og restene etter båtbanen ved Kolstadfoss bør sammen med den snirklede veien reguleres til bevaring. Eierne av Kolstadgårdene bør oppfordres til å bevare mest mulig av den gamle bebyggelsen og ta hensyn til denne ved eventuell oppføring av nybygg. Den gamle funkisvillaen med garasje ved veien vest for Kolstad nordre bør bevares.

Kolstad Nordre ligger fint plassert mot skogbrynet. Murarbeidene på teglsteinsfjøset er av høy kvalitet.

Nr.	Beskrivelse	Vernekategori
1	Veimerke ved krysset Kolstadvika: Støpejernplate med inskripsjon.	2
2	Kolstadvoss: Skinnegang etter «båtbane», hvilebu og rester etter tømmerrenne.	2
3	Fossum 148/11: Våningshus, bu, svinestall og låve	3
4	148/53: Funkishus	4
5	Brudal 148/5: Bu	3
6	Kolstad søndre 148/6: Våningshus, bu og låve	3
7	Kolstad midtre 148/2 og 3: To våningshus, gammel skole, bu og låve	3
8	Kolstad midtre og søndre: Kulturlandskap	3
9	Kolstad nordre 148/12: To våningshus, bu og låve	2
	Kolstad nordre 148/12: Villa med garasje i funkisstil	2

Delområde 61, Bolstad, Gåsvik, Heggedal og Kaldåker

Bolstad.

Lokalisering

Området ligger på østsiden av Settens sydende

Kort historikk

Bolstad og Gåsvik var ikke spesielt store og verdifulle gårder i tiden før 1600-tallet. Det var først etter tømmerhandlen tok fart utover 1700- og 1800-tallet at de store skogområdene til gårdene gjorde dem til eiendommer med stor rikdom. Spesielt Gåsvik som er en av kommunens største skogeiendommer.

Registreringer

Fornminner:

Gåsvik 152/1, 2 og 3: Gravrøys 30 meter syd for tunet.

I tillegg er det gjort flere løsfunn fra yngre steinalder øst for tunet, og spor etter en eldre bosetting

Nyere tids kulturminner:

Bolstad, 151/1: Gårdstun

Kjersundveien 1590: Sidebolig, oppført cirka 1960?.

Gåsvik152/1,2 og 3: To gårdstun

153/21: Villa med jugendpreg og uthus

Bedehus

Heggedal 153/1: Gårdsbebyggelse

Kaldåker 153/2: To våningshus, bu, utekjeller, svinestall og låve

Kaldåker 153/7: Gårdsbebyggelse

151/1 – 4 :Bautasteiner til minne over Major Wiel Geddes to hester

Hestsundbrua/: Navneplate fra den første flytebrua som ble bygget over Hestsundet

Gåsvik Nordre.

Vernestatus

Området er i gjeldende kommuneplan avsatt til LNF-område.

Begrunnelse for vern

Det nye våningshuset på Bolstad er godt tilpasset tomten det står på og virker harmonisk med sine jernvitrolbehandlede vegger mot bartrærne rundt. Det nye våningshuset på Gåsvik er et godt eksempel på velstandshus fra 1970- og 80-tallet. På Kaldåker er det en rekke verneverdige bygninger.

Minnebautaer over major Wiel Gedde Bolstads hester.

Forslag til forvaltning

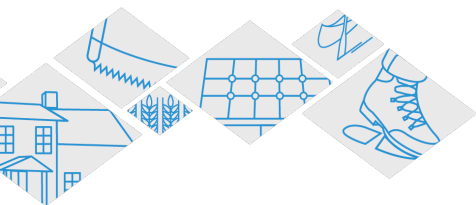
De to nye våningshusene på Bolstad og Gåsvik bør bevares. De er begge fra samme tidsperiode men representerer to ulike formspråk. Eieren av Kaldåker bør orienteres om kvalitetene på bygningsmassen på stedet, og gjøres kjent med ulike tilskuddsordninger som gis til slik bebyggelse.

*Gammelt brukar
og ny bru ved
Hestsund.*

Nr.	Beskrivelse	Vernekategori
1	Gåsvik 152/1, 2 og 3: Gravhaug 30 meter syd for tunet.	F
2	Bolstad 151/1: Gammelt våningshus, sidebygning, bu og låve	3
3	Bolstad 151/1: Våningshus	2
4	Gåsvik152/1,2 og 3: To gårdstun	3 – 4
5	Gåsvik152/1,2 og 3: Våningshus	2
6	153/21: Villa med jugendpreg og uthus	3
7	Bedehus	3
8	Heggedal 153/1: Gårdsbebyggelse	4
9	Kaldåker 153/2: To våningshus, bu, utekjeller, svinestall og låve	3
10	Kaldåker 153/7: Gårdsbebyggelse	4
11	Bautasteiner til minne over Major Wiel Geddes to hester	2
12	Hestsundbrua: Navneplate fra 1899 og brukar etter den gamle brua	3

Delområde 62, Skjeggenes, Flåtukken og Holmedal

Skjeggenes ligger godt eksponert som et fondmotiv når man kommer kjørende innover Skjeggenesveien.

Lokalisering

Området ligger som et nes midt i Setten.

Kort historikk

Det var fergested ved Gjenstadvika ved Skjeggenes for skyssbåten over til Kinnestad og de østre områdene.

Registreringer

Fornminner:

Ved Skjeggenes starter den gamle ferdselsveien over fjellet mot Løken. Ved Kjælvei, i åsen øst for Tromås finnes det groper i terrenget som kan være gamle dyregraver.

Det er for øvrig ikke registrert noen fornminner i området.

Nyere tids kulturminner:

Skjeggenes 149/1: To våningshus, bu, låve og diverse mindre hus.

Flåtukken 150/9: Bu og to låver.

Holmberg 150/2: Våningshus og låve

Bråten 150/8: Låve

Holmedal østre 150/4: To våningshus, , skjul og låve

Holmedal vestre 150/6: Gårdsbebyggelse

Tømmerlåven på Flåtukken er en av få bevarte i området, og bør bevares.

Vernestatus

Området er i gjeldende kommuneplan avsatt til LNF-område

Begrunnelse for vern

Bebyggelsen på Skjeggenes har en rekke, godt bevarte, verneverdige bygninger. Vinkellåven med teglsteinsfjøs på gården er tidstypisk og et flott fondmotiv når man kommer sydfra.

Tømmerlåven på Flåtukken er en av svært få bevarte i sitt slag. Den øvrige bebyggelsen på gården er også av høyere verneverdi. Holmedal østre har en rekke verneverdige bygninger og en flott hage rundt våningshuset.

Veslebygning, låve og skjul på Østre Holmedal.

Forslag til forvaltning

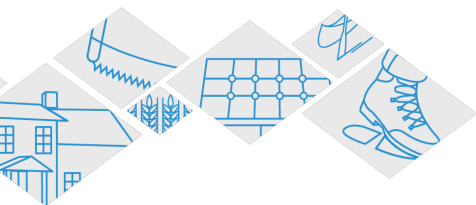
Gårdsbebyggelsen på Skjggenes, tømmerlåven på Flåtukken og våningshus med hage, sidebygning og bu på Holmedal østre bør sikres med en henynssone med formål bevaring. De åpne arealene langs veien gjennom området og mellom gårdstunene bør ikke bebygges og siktlinjer bør holdes åpne. Eventuell ny bebyggelse i forbindelse med gårdsdriften bør, så langt som mulig, plasseres innenfor de allerede etablerte tunene og tilpasses den eksisterende bygningsmassen i form og størrelse.

Den gamle ferdselsåra fra Skjggenes mot Løken bør merkes og ryddes.

Nr.	Beskrivelse	Vernekategori
1	Skjggenes 149/1: Våningshus, bu, låve og diverse småhus	2
2	Flåtukken 150/9: Tømmerlåve	2
3	Flåtukken 150/9: Bu, låve og diverse småhus	3
4	Holmberg 150/2: Våningshus i byggmesterfunkis og låve	4
5	Holmedal østre 150/4: Våningshus med hage, sidebygning, bu, skjul og låve.	2 - 3
6	Bråten, 150/8: Låve med teglsteinsfjøs	4

7	Holmedal vestre 150/6: Gårdsbebyggelse	3 – 4
8	Skjeggenes: gammel ferdselsåre mellom Setskog og Løken	2

Delområde 63, Setskog sentrum, Velta, Olberg og Kinnestad

Den gamle landhandelen på Setskog er ett av kommunens mest verneverdige kulturminner.

Lokalisering

Området ligger rundt kirken og sentrum på Setskog.

Kort historikk

Kinnestad var opprinnelig én eiendom som senere ble delt i tre bruk med mellom 150 og 200 dekar dyrket mark og forholdsvis mye skog.

Setskog sentrum ble i siste halvdel av 1800-tallet etablert på gården Kinnestads grunn. I 1872 ble det etablert et handelssenter ved Kinnestad, Kinnestad Spareforening. Mot århundreskiftet 1900 kom det til et bakeri like nord for spareforeningen. I 1874 ble Kirken flyttet hit fra Bunes lengre nord i kommunen. Fram til 1909 var det skysstasjon på Kinnestad Søndre.

Registreringer

Fornminner:

Det er ikke registrert noen fornminner i området.

Nyere tids kulturminner:

Velta 158/3: Våningshus, bu og låve

Vannsag og rester etter mølle? og veianlegg.

Jernmalmbrudd fra 1700-tallet

Setskog skole: Skolebygning veltilpasset til terrenget

Olberg 154/49: Bu og låve

Neset 154/29: Bu

Kinnestad Spareforening 154/56: Hovedbygning med uthustilbygg og bu.

Kinnestad nordre 154/3: Sidebygning

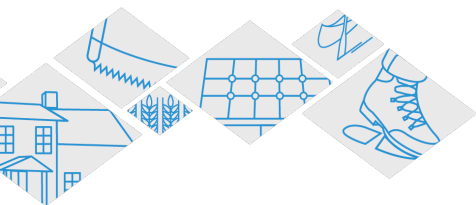
Setskog kirke med kapell, kirkegård og gravminner.

Kinnestad mellom 154/1: Sidebygning, bu, låve, allé og kjone

Kinnestad mellom 154/38: Villa fra første del av 1900-tallet.

Kinnestad søndre 154/8: To våningshus, bu, potetkjeller og låve.

Orderud, 154/49: Villa og uthus fra 1950-tallet

Kinnestad Mellom har en viktig plass i områdets kulturlandskap med sin flotte vinkellåve. Kjona (brun bygning til høyre i bildet) er flyttet over veien og inn på tunet i nyere tid.

Vernestatus

Kirken og kjona på Kinnestad Mellom er regulert til bevaring, men kjona er i ettertid flyttet fra skogkanten og inn på tunet på gården. Skolen er avsatt til offentlig formål. Kinnestadfeltet som boligområde. Arealet ved det nye butikkssenteret er avsatt til forretningsformål. Arealet øst for skolen er friområde/idrettsanlegg. Det øvrige området er i gjeldende kommuneplan avsatt til LNF-område.

Begrunnelse for vern

Området rundt Setskog sentrum er på mange måter et viktig område. For det første er det mange viktige kulturminner som er samlet på et begrenset areal. Tilgjengeligheten er god både for reisende på fylkesveien gjennom området, men også for skoleklasser ved Setskog skole.

I Kinnestadelva står fremdeles den gamle vannsaga, og på den andre siden av elva ligger ruiner av en angivelig mølle.

Forslag til forvaltning

Det gamle handelsstedet på Kinnestad, Setskog skole, den gamle vannsaga og ruiner med veianlegg ved Kinnestadelva og bebyggelsen på Velta bør sikres med en hensynssone med formål bevaring. Skolen bør i samarbeid med grunneiere lage en kulturminneguide der elevene kan gå en rundtur å finne spor etter jordbruk, handel, sagbruk, malmgruve, kirke, arkitektur og mye mer. Det bør lages en verneplan for kirken og kirkegården der hus og anlegg samt historiske gravminner blir sikret. Områdene syd og øst for kirken bør ikke bebygges men holdes åpent. Naturtomta rundt Setskog skole bør bevares med furutrær og fjellknauser.

Nr.	Beskrivelse	Vernekategori
1	Sjøåker 158/3: Våningshus, bu og låve	2
2	Vannsag, ruiner etter mølle? og veianlegg ved Kinnestadelva	2 – 3
3	Jernmalmbrudd fra 1700-tallet	2
4	Setskog skole 154/52 og 58: Skolebygning veltilpasset til terrenget	2
5	Olberg 154/49: Bu og låve	3
6	Neset 154/29: Bu	3
7	Kinnestad Spareforening 154/56: Hovedbygning med uthustilbygg og bu.	1 - 2
8	Kinnestad nordre: Sidebygning	2 – 3
9	Setskog kirke med kapell, kirkegård og gravminner	1
10	Kinnestad mellom 154/1: Sidebygning, bu, låve, allé	3
11	Kinnestad mellom 154/1: Kjone	2
12	Kinnestad mellom 154/38: Villa fra begynnelsen av 1900-tallet.	3
13	Kinnestad søndre 154/8: To våningshus, bu og låve.	3
14	Orderud, 154/49: Villa og uthus	3 - 4

Delområde 64, Tangen, Hverven og Gløtta.

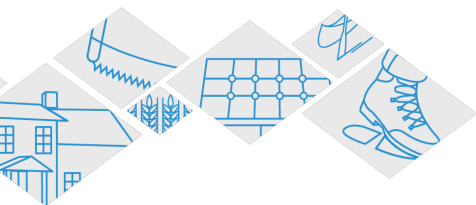
Kjona ved Tangenkrysset er et viktig landemerke og et sjeldent kulturminne.

Lokalisering

Området ligger i den nordøstre enden av innsjøen Setten.

Kort historikk

Som resten av Setskog har gårdene i dette området også hatt jordveier som er middels store eller mindre. Det er skogen som fra 1600-årene, og fram til i dag har vært gårdenes viktigste ressursgrunnlag. Det ble på 1800-tallet anlagt en tømmerrenne, knyttet til Sootkanal-systemet, fra skogsområdene videre innover mot nordøst. Tømmerrenna munner ut i Setten ved Tangen.

Eiendommene Tangen og Krogstad ligger godt synlig ovenfor Setskogveien.

Tømmerrenna fra Grasmoen kommer ned bak bebyggelsen på bildet og renner ut i Setten like nedenfor Tangen.

Våningshusene på Tangen og Krogstad representerer henholdsvis sveitserstilen fra slutten av 1800-tallet og en nybarokk byggeskikk som ble populær i tiåret etter første verdenskrig.

Registreringer

Fornminner:

Tangemoen 2/176: Flere groper i terrenget, trolig fangstgroper for elg

Nyere tids kulturminner:

Tømmerrenne

Tangen 158/1: Våningshus, bu, låve og kjone

Krogstad 158/5: Våningshus, bu, uthus og låve

Gløtta 157/1: Våningshus, låve og steingjerder rundt innmarka

Hverven nedre 156/3: Gårdsbebyggelse

Nedlagt landhandel: Butikkbygning og lagerhus

Smiutangen 157/20: Jernmalmdagbrudd.

Vernestatus

Området mellom Setskogveien Setten vest for Tangen er regulert til «Andre typer bebyggelse og anlegg» Det øvrige området er i gjeldende kommuneplan avsatt som LNF-område.

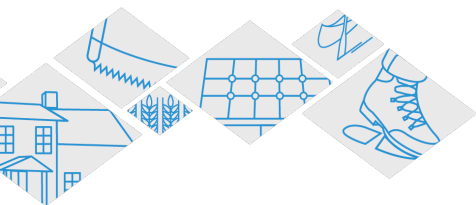
Begrunnelse for vern

Tømmerrennene fra skogene og ned til bygda har vært selve nerven for den industrielle utviklingen i kommunen gjennom 1800-tallet og et stykke inn på 1900-tallet. På Tangen finnes en av de etter hvert meget sjeldne kjoner. Kjonene, som var tørkehus for korn, ble ofte plassert noe unna den øvrige gårdsbebyggelsen på grunn av brannfaren. Våningshuset på Tangen 158/1 har en meget forseggjort veranda i sveitserstilens snekkerglede.

Sporene etter jernutvinning på Smiutangen er et viktig kulturminne, spesielt om man ser det i sammenheng med historien til Zitten jernverk på Eidsverket.

Forslag til forvaltning

Kjona ved tangen er så sjelden, samt godt tilgjengelig for allmenheten, at en fredning bør vurderes. Tømmerrenna, våningshuset på Tangen 158/1 og sporene etter jernutvinningen på Smiutangen bør sikres med en hensynssone med formål bevaring. Den gamle butikkbygningen med uthus bør bevares. Våningshuset på Gløtta 157/1 bør bevares og lia mot bygdeveien på nedsiden av huset bør holdes åpen som jordbruksareal.

Nr.	Beskrivelse	Vernekategori
1	Tømmerrenne	2
2	Tangen 158/1: Kjone	1
3	Tangen 158/1: Våningshus med snekkerlede, bu	2
4	Tangen 158/1: Låve og den øvrige bebyggelsen	3 - 4
5	Krogstad 158/5: Våningshus, bu, og låve	2
6	Krogstad 158/5: Uthus	4
7	Gløtta 157/1: Våningshus, låve og steingjerder rundt innmarka	3
8	Hverven Øvre, 156/23: Låve og hønsehus	3
9	Hverven nedre 156/3: Gårdsbebyggelse	4
10	Nedlagt landhandel: Butikkbygning og lagerhus	3
11	Smiutangen 157/20: Jernmalmdagbrudd.	2
12	Fangstgropanlegg ved Tangemoen	F

Delområde 65, Bunes, Halvorsrud, Åmot, Eidet og Veiby

Bunes før låven ble revet. Gjerdet til høyre er rundt det gamle kirkestedet på gården.

Lokalisering

Området ligger i nordenden av innsjøen Setten.

Kort historikk

Bunes var opprinnelig ett bruk. I 1656 ble det bygget egen kirke for Setskog på Bunes vestre. Denne ble i 1846 erstattet av et nytt kirkebygg som allerede 29 år senere ble revet og flyttet til Kinnestad hvor den fremdeles står. Ved Åmot ble det ved århundreskiftet bygget skole og det var også poståpneri der.

Registreringer

Fornminner:

Bunes Vester, 160/2: Gravfelt cirka 400 meter nordvest for tunet.

Nyere tids kulturminner:

Bunes vestre 160/2: Gammel kirkegård, vannsag med damanlegg og bro, våningshus, bu og potetkjeller.

Bunes østre 160/4: To våningshus, bu, garasje og låve.

Bunes 160/2 og 160/4: Kulturlandskap

Halvorsrud 160/4: Våningshus, bu og låve i et flott kulturlandskap

Åmot skole 161/5: Gammel skolebygning

Åmot søndre 161/23: Gårdsbebyggelse og granhekk

Åmot nordre 161/12: Våningshus, bu, låve og granhekk

Eidet 161/33: Våningshus, to buer, svinestall, skjul og fjøs

Veiby 161/34: Gårdsbebyggelse

Gamleveien

Åmodtfossen: Steinfundamenter etter vannsag, sluser og dammer

Vernestatus

Området er i gjeldende kommuneplan avsatt til LNF-område. Gravhaugene er automatisk fredet.

Enorme murer etter sagbruksvirksomheten i Åmot skog.

Begrunnelse for vern

Dette er et av de mest interessante historiske stedene i kommunen, med en kombinasjonen av spennende historikk og et vakkert kulturlandskap ved innsjøen Setten. Begge gårdsanleggene på Bunes har verneverdige bygninger bevart og landskapet virker «urørt» og sjarmerende. Den gamle kirkegården bidrar til å trekke verneverdien ekstra opp. Halvorsrud er en godt bevart husmannsplass i et sjarmerende landskap. Plassene Eidet, Settemoen og Veiby er gode eksempler på skogplasser som det i dag er sjelden man finner så komplette som disse.

De store sagmurene og damanleggene ved Åmodtfossen er godt bevarte og viser en kort men spennende historie knyttet til sagbruksvirksomhet på 1800-tallet.

Spor etter gruvevirksomheten til jernverksvirksomheten på 1700-tallet er viktige lokale kulturminner.

Bruddstein etter jernverksvirksomheten.

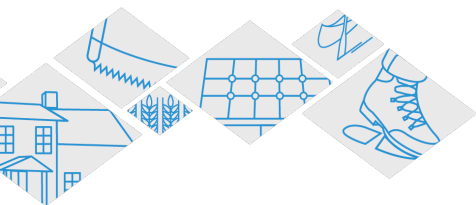
Forslag til forvaltning

Den gamle kirkegården og saga på Bunes vestre bør sikres med en hensynssone med formål bevaring, og kulturlandskapet bør fremdeles holdes i hevd ved aktivt bruk.

Halvorsrud og Eidet bør sikres med hensynssone med formål bevaring. Den gamle skolebygningen bør bevares.

Nr.	Beskrivelse	Vernekategori
1	Bunes østre 160/4: To gravhauger cirka 550 meter nordøst for tunet.	F
2	Bunes vestre 160/2: Gammel kirkegård	1
3	Bunes vestre 160/2: Vannsag med damanlegg og bro, to våningshus, bu, potetkjeller og låve.	2
4	Bunes østre 160/4: To våningshus og bu.	2
5	Bunes østre 160/4: Garasje, låve og lite hus ved gårdsveien	3
6	Bunes 160/2 og 160/4: Kulturlandskap	2
7	Halvorsrud 160/4: Våningshus, bu og låve i et flott kulturlandskap	2
8	Åmot skole 161/5: Gammel skolebygning	4
9	Åmot søndre 161/23: Gårdsanlegg fra 1920-tallet med granhekk	4
10	Åmot nordre 161/12: Våningshus, bu, låve og granhekk	3
11	Eidet 161/33: Våningshus, to buer, svinestall, skjul og fjøs	2
12	Veiby 161/34: Gårdsbebyggelse	3
13	Gamleveien	2 - 3
14	Gammelt kirkegårdsområde fra middelalderen	2
15	Koia, gml. finneboplass. Rester etter gamle og utekjeller	2
16	Setta. Spor etter forstøtningsvegger, sager, brukar og damanlegg.	2
17	Gammel ridevei fra Åmot søndre via Eidet og Veiby mot Bjørkelangen	F?/2
18	Setta forpost, skanse fra 1620-tallet plassert ved den gamle veien	1

Delområde 66, Ødegården, Bråten, Fallet, Sætra og Haukalund

Lokalisering

Området ligger nord for fylkesvei 170 langs Aursetelva.

Kort historikk

De fleste eiendommene i området på vestsiden av Aursetelva var opprinnelig en del av Åmot. Sætra var trolig seter til Åmot i gammel tid, men finnes allerede tidlig på 1700-tallet som eget bruk.

Registreringer

Fornminner:

Det er registrert et klebersteinsbrudd ved Bjørnemyra nord for Åsvatna. Det er uvisst om det har blitt tatt ut stein her før reformasjonen.

Nyere tids kulturminner:

Bergtun 161/22: Funkisvilla

Ødegården 161/38: Våningshus, bu og låve

Bråten 161/36: Hus og låve.

Fallet 156/1: Våningshus, bu, låve og uthus med utedo

Bådalen 161/6 og 7: Tømmerlåve, bu og uthus

Lasserud 159/17: Gårdsbebyggelse

Gamle Lasserud 159/16: Husmannsstue og uthus

Sætra 161/6 og 7: Våningshus, sidebygning, lekestue, bu, skjul og låve

Sætra 161/6 og 7: Kulturlandskap med styvingstre.

Sætra 161/6 og 7: Elektrisitetsverk og rester etter oppgangssag

Haukelund 156/17: Bu og låve

Vernestatus

Området er i gjeldende kommuneplan avsatt til LNF-område

Begrunnelse for vern

Eiendommen Sætra består av mange interessante, verneverdige objekter. Selve tunet har mange verneverdige bygninger og er omkranset av et flott kulturlandskap der det er registret et styvingstre (tre som har blitt høstet/kvistet til dyrefôr). Slike trær er flotte skulpturer i landskapet og de er meget verneverdige. Plassen Bådalen med sin flotte tømmerlåve, bu og uthus er et hyggelig innslag i området. I Aursetelva nordøst for Sætra er det tydelige rester etter ei vannsag. I umiddelbar nærhet til disse steinmurene står det et elektrisitetsverk med turbin fra Sørumsand verkstede.

Forslag til forvaltning

Dette området kan være utgangspunkt for en spennende kultursti. Fra avkjørselen ved riksvei 170 og inn til klebersteinsbruddet kan man oppleve rester etter en 1000-årig historie. Bebyggelsen på Ødegården, Bråten og Fallet er godt bevart og beriker omgivelsene langs veien og bør bevares for fremtiden. Bebyggelsen på Sætra med kulturlandskap med styvingstre og tømmerlåven og bua på Bådalen, samt elektrisitetsverket og restene etter sag ved Aursetelva bør reguleres til bevaring.

Funkisvillaen på Bergtun 161/22 ved riksvei 170 bør bevares.

Nr.	Beskrivelse	Vernekategori
1	Det er registrert et klebersteinsbrudd ved Bjørnemyra nord for Åsvatna. (uten for kartutsnittet)	F
2	Bergtun161/22: Funkisvilla	3
3	Ødegården 161/38: Våningshus, bu og låve	3 – 4
4	Bråten 161/36: Hus og låve med fjøs.	2 - 3
5	Fallet 156/1: Våningshus, bu, låve og uthus med utedo	3
6	Bådalen 161/6 og 7: Tømmerlåve, bu og uthus	2
7	Lasserud 159/17: Gårdsbebyggelse	4
8	Gamle Lasserud 159/16: Husmannsstue og uthus	2 – 3
9	Sætra 161/6 og 7: Våningshus, sidebygning, lekestue,bu, skjul og låve	2 – 3
10	Sætra 161/6 og 7: Kulturlandskap med styvingstre.	3
11	Sætra 161/6 og 7: Elektrisitetsverk og rester etter oppgangssag	2 – 3
12	Haukelund 156/17: Bu og låve	3
13	Rester etter tømmerrenne mellom Aurset og Myrdammen	2
14		
15		

Delområde 67, Tømmerrenna, Gulltjernmoen, Tjernsmo og Grasmoen

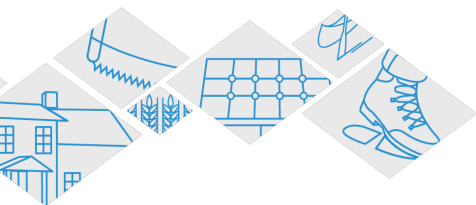
Den gamle skolebygningen fra 1908 på Pynten er godt bevart, og uthusene er fremdeles i behold.

Lokalisering

Området ligger langs Fylkesvei 21 fra Gulltjern og nordøst til Grasmoen.

Kort historikk

Dette området hadde på 1800-tallet et yrende liv i forbindelsen med transporten av tømmer fra skogene og ned til Haldenvassdraget. Sootkanal-systemet var avgjørende for å effektivisere dette arbeidet og var i bruk til etterkrigstiden. Den såkalte «Sukkerveien» over til Sverige går av fra Fylkesvei 21 ved Tvillingtjern. Denne veien har fått ord på seg for å være mye benyttet i smuglingssammenheng. Rundt 1910 ble områdetets første faste skole bygget på eiendommen Grasmoen.

Registreringer

Fornminner:

Det er registrert flere spor etter aktivitet i senmiddelalderen ved Setta skog sydvest for Mortsjølungen.

Ved Eikeheia er det registrert flere dyregraver.

Nyere tids kulturminner:

Sootkanalen

Gulltjernmoen 156/25: Våningshus, bu, vedskjul, låve, grisehus

Tjernsmo 156/1: Våningshus og låve

Grasmoen 157/26: Våningshus, bu, uthus med do og låve med steinbru.

Grasmoen 157/18: Våningshus, bryggerhus, allé, uthus og fjøs med do.

Grasmobanen 156/1: Trasé etter trallebane for transport av tømmer fra Mortsjølungen til tømmerrennesystemet ved Tvillingtjern.

Pynten skole, 157/6: Skolebygning med uthus

Bebyggelsen på Gulltjernmoen består av enn rekke godt bevarte småhus fra perioden cirka 1850–1950

Vernestatus

Området er i gjeldende kommuneplan avsatt til LNF-område.

Begrunnelse for vern

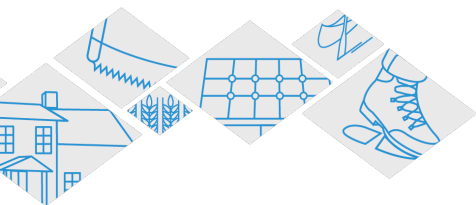
Som del i bevaring av den meget verneverdige tømmerrenna i Sootkanalsystemet er bebyggelsen og traséen etter trallebanen i dette området meget verneverdig. Bebyggelsen på begge stedene ved Grasmoen har høy grad av autenticitet og gir en god forståelse av hvordan det så ut her da tømmertrafikken var på sitt største.

Forslag til forvaltning

Det bør lages en verneplan for tømmerrenna med nærområder fra innsjøen Setten og helt opp til Grasmobanen. Hele rennesystemet og trallebanen bør reguleres til bevaring sammen med bebyggelsen på Grasmoen. Det bør også lages føringer for bygningsmassene på Tjernsmo og Gulltjernmoen.

V: Utløpet fra Gulltjern der tømmerrenna starter på vei ned til Setten. H: Traséen til Grasmobanen.

Nr.	Beskrivelse	Vernekategori
1	Sootkanalen fra utløpet i Gulltjern og ned til Setten.	2
2	Gulltjernmoen 156/25: Gammelt bosted med diverse småhus	3
3	Tjernsmo 156/1: Våningshus og låve	3
4	Grasmoen 157/26: Våningshus, bu, uthus med do og låve med steinbru.	2 – 3
5	Grasmoen 157/18: Våningshus, bryggerhus, uthus og fjøs med do.	2 – 3
6	Grasmobanen 156/1: Trasé etter trallebane for transport av tømmer fra Mortsjølungen til tømmerrennesystemet ved Tvillingtjern.	2
7	Kanal i Mortsjølungen der trallebanen ble kjørt ned for lessing av tømmer	2 – 3
8	Gulltjern. Rester etter Soots anlegg for å føre vann til Sælaputten	2 - 3